

**SLOVENSKÝ
NÁRODOPIŠ**

4

ČÍSLO
ROČNÍK III
1955

SLOVENSKÁ AKADÉMIA VIED - BRATISLAVA

V prezentovanom čísle Slovenského národopisu sú online sprístupnené iba publikácie pracovníkov Ústavu etnológie SAV (v obsahu farebne odlišené).

Ostatné práce, na ktoré ÚEt SAV nemá licenčné zmluvy, sú vynechané.

Slovenský národopis je evidovaný v nasledujúcich databázach

www.ebsco.com

www.cejsh.icm.edu.pl

www.cceol.de

www.mla.org

www.ulrichsweb.com

www.willingspress.com

Impaktovaná databáza European Science Foundation (ESF)
European Reference Index for the Humanities (ERIH): www.esf.org

OBSAH

ČLÁNKY

Podolák Ján, Desiat rokov slovenského národopisu (1945—1955) — — —	421
Mjartan Ján, Jubileum česko-slovenskej spolupráce v národopise (Spomienka na výročie Národopisnej výstavy československej v Prahe roku 1895) — —	450
Burlasová Soňa, Tvorba pre ľudové umelecké súbory v posledných rokoch vývinu slovenskej hudby — — — — — — — — — — — — — — —	473
Chotek Karel, Význam Lubora Niederla v československém a slovenském národopise — — — — — — — — — — — — — — —	504

ZPRÁVY

Kováčová Judita, Návšteva akademika Gy. Ortutayho na Slovensku — —	519
--	-----

RECENZIE A REFERÁTY

Pátková Jarmila, Pamiatky a múzeá — — — — — — — — — — — — — — —	522
Murgašová Irena, Jozef Vydra, Ludová modrotlač na Slovensku — — —	524

СОДЕРЖАНИЕ

СТАТЬИ

Подолак Ян, Десять лет словацкой этнографии (1945 — 1955) — —	421
Мьяртан Ян, Юбилей чехословацкого сотрудничества в этнографии (К 60-ой годовщине Этнографической чехословацкой выставки в Праге в 1895 году.)	450
Бурласова Соня, Музыкальное творчество для народных художественных кружков в последние годы развития словацкой музыки — — —	473
Хотек Карл, Значение Любора Нидерле в чехословацкой и славянской этнографии — — — — — — — — — — — — — — —	504

ИЗВЕСТИЯ

INHALT

AUFSÄTZE

Podolák Ján, Zehn Jahre slowakischer Ethnographie (1945—1955) — — —	421
Mjartan Ján, Zum Jahrestag der tschecho-slowakischen Mitarbeit in der Volkskunde (Zum 60. Jahrestag der Ethnographischen Ausstellung tschechoslawischen in Prag in Jahre 1895) — — — — — — — — — — — — — — —	450
Burlasová Soňa, Musikschaffen für slowakische Volkskunstensembles in den letzten Entwicklungsjahren der slowakischen Musik — — — — — — — — — — — — — — —	473
Chotek Karel, Die Bedeutung Lubor Niederle's in der tschechoslowakischen und in der slawischen Volkskundt — — — — — — — — — — — — — — —	504

NACHRICHTEN — — — — — — — — — — — — — — —	519
---	-----

REZENSIONEN UND REFERATE — — — — — — — — — — — — — — —	522
--	-----

JÁN PODOLÁK

DESAŤ ROKOV SLOVENSKÉHO NÁRODOPISU
(1945—1955)

Desiate výročie oslobodenia našej vlasti je vhodnou príležitosťou pre bilancovanie dosiahnutých výsledkov na všetkých úsekoch nášho hospodárskeho a kultúrneho života. Aj radostné úspechy mladej slovenskej vedy v tomto období sú neklamným dôkazom toho, že všestranný rozvoj je možný len v podmienkach slobodného života, kde niet vykorisťovania a útlaku. Uvedené konštatovanie sa týka vo zvýšenej miere slovenského národopisu, ktorý prekonal v uplynulom desaťročí pozoruhodný vývoj od stupňa organizačného i metodologického chaosu až po súčasné štádium, v ktorom je ako samostatná vedná disciplína významným činiteľom v prestavbe našej spoločnosti.

Ak chceme správne pochopiť vedecko-organizačný i metodologický stav slovenskej národopisnej vedy, v ktorom ju zastihol rok 1945, musíme sa aspoň stručne zmieniť o niektorých kladných i záporných stránkach slovenského národopisného dedičstva v minulosti, ktoré v značnej miere ovplyvňovalo vývoj tejto vedy v celom desaťročí slobodného života. Vznik národopisu ako vednej disciplíny kladie sa na Slovensku do prvej polovice XIX. stor., teda do obdobia, keď buržoázia zohrávala u nás ešte progresívnu úlohu vo vývoji spoločnosti. V tomto období vzniku a formovania slovenského národa vyplýval záujem buržoázie o štúdium ľudovej kultúry z jej vzťahu k ľudu ako politickému spojencovi v boji proti feudálom a proti národnostnému útlaku. Na základe študovaných javov ľudovej kultúry sa poukazovalo na špecifiky národnej kultúry, čím sa dokazovala osobitosť kultúrneho vývoja Slovákov v minulosti a oprávnenosť politických požiadaviek slovenskej buržoázie. Práve z týchto čias sa môžeme po-

chváliť takými reprezentačnými dielami, ako sú práce najväčších slovenských národopisných klasikov P. J. Šafárika a J. Kollára. Životné diela týchto vynikajúcich bádateľov majú trvalú hodnotu nielen pre súčasné bádanie slovenské, ale sa radia k najvynikajúcejším dielam slovanskej národopisnej klasiky vôbec. Rovnako kladne treba hodnotiť aj národopisnú činnosť generácie štúrovskej, v ktorej vynikli popri L. Štúrovi najmä J. Francisci-Rimavský, P. Dobšinský, A. H. Škultéty, S. Reusz a iní. Pri tomto stručnom výpočte nemožno obísť ani mená zberateľov a vydavateľov slovenských ľudových piesní, ako boli J. L. Bella, J. Kadavý, K. Rupfeldt a iní. Osobitnú zmienku si zasluhuje zberateľské dielo A. P. Záthureckého. V období krutého maďarizačného útlaku na rozhraní XIX. a XX. storočia sa zaslúžili o rozvoj národopisnej práce na Slovensku zberatelia združení okolo Muzeálnej slovenskej spoločnosti, z ktorých vynikli najmä A. Kmeť, J. L. Holuby, A. Halaša, Kr. Chorvát, Št. Mišík a ďalší drobní spolupracovníci, ktorých práca čaká podnes na svoje zhodnotenie. Spomenutých národopisných pracovníkov nemožno hodnotiť len z hľadiska dnešného významu ich diela. Pre nás zostávajú trvalým vzorom najmä pre svoje obdivuhodné pracovné nadšenie, pre svoj vlastenecký cit a pre úprimnú lásku k ľudu, s ktorým žili a pre ktorý pracovali v ťažkých podmienkach národného útlaku.

Ak národopisné snaženia na Slovensku v XIX. storočí hodnotíme vysoko kladne, nemôžeme tak hovoriť o celom národopisnom bádani v prvej polovici XX. stor., menovite v období predmníchovskej republiky. Po vedecko-organizačnej stránke došlo po roku 1918 k značnému zlepšeniu. V porovnaní s predvojnovou dobou národnostného útlaku v novom štáte došlo k slobodnejšiemu rozvoju vedeckej práce. Po roku 1918 pokračovala vo svojej činnosti oživotvorená Matica slovenská. Na poli národopisu mala táto inštitúcia zásluhu na podporovaní zberateľských akcií, konaných najmä K. Plickom, ktorého zozbieraný folklórny materiál predstavuje jednu z najrozsiahlejších zbierok tohto druhu na Slovensku. Dokumentom záslužných snažení vtedajšej Matice zostáva aj podpora spracovania a vydania *P o l í v k o v h o Súpisu slovenských ľudových rozprávok*. Národopisné príspevky zväčša opisného charakteru prinášal v tejto dobe Sborník Matice slovenskej a Sborník i Časopis Muzeálnej slovenskej spoločnosti. Akcie zbierania folklóru sa však konali len individuálne a neorganizovane, viac-menej so štipendijnými podporami Matice slovenskej. Pozoruhodnejšiu zberateľskú akciu vykonali študenti prof. Wollmana, ktorý na Univerzite Komenského v Bratislave v rámci svojich prednášok o slovanských literatúrach venoval pozornosť aj ľudovej slovesnosti. Sama folkloristika sa však cez celé obdobie predmníchovskej republiky a vojnových rokov až do oslobodenia ako predmet u nás neprednášala.

Situácia v etnografii nebola až do sklonku predmníchovskej republiky o nič lepšia. Okrem prerušovaného prednášania na Filozofickej fakulte neorganizovala sa v tom čase nijaká etnografická činnosť. Na Filozofickej fakulte Univerzity Komenského sa začal prvý raz prednášať národopis ako študijný sprievodný predmet k zemepisu od roku 1922 prof. K. Chotkom. Jeho zásluhou prenikla na Slovensko národopisná škola českého klasika L. Niederleho. V Chotkovej škole získali národopisné vzdelanie J. Mjartan, R. Bednárík a neskoršie A. Polonec. No uvedení národopisní pracovníci boli nútení pre nedostatok odborných miest venovať sa pedagogickej činnosti na stredných školách. Odchodom K. Chotka z Bratislavy roku 1929 nastala v prednášaní väčšia pauza, prerušená až roku 1936 príchodom doc. V. Pražáka a doc. P. Bogatyreva. No aj toto prednáškové obdobie skončilo roku 1938 odchodom menovaných docentov zo Slovenska. V tom istom čase nastal však organizačný ruch v Národopisnom odbore Matice slovenskej. Bezprostredným vonkajším výsledkom tohto ruchu a dosiaľ nedoceneným záslužným činom bolo vydanie Národopisného sborníka roku 1939 za redakcie externého spolupracovníka matičného odboru dr. J. Mjartana. Prvý raz v dejinách slovenského národopisu dostal sa do rúk milovníkov ľudovej kultúry oficiálny slovenský vedecký orgán, ktorý dlhé roky združoval okolo seba hárstku slovenských národopiscov, pracujúcich bez vedeckého dorastu. Tento vedecký sborník vychádzal s menšími výkyvmi pravidelne až do roku 1952. Jedenásť ročníkov tohto časopisu nám prináša nielen hodnotný národopisný materiál, ale aj ucelený obraz o stave slovenskej národopisnej vedy svojej doby. Súčasne s vydávaním Národopisného sborníka zorganizoval Národopisný odbor MS zásluhou R. Bednáríka rozsiahlu dotazníkovú zberateľskú akciu medzi učiteľmi. Slovenskí učitelia zozbierali pre Maticu vo všetkých častiach Slovenska cenné národopisné údaje, ktoré tvorili podklad pre spracovanie a vydanie prvých syntetických diel o duchovnej¹ a hmotnej² kultúre slovenského ľudu od R. Bednáríka, vydaných v II. diele *Slovenskej vlastivedy.* Syntézu dovtedajších bádateľských úsilí v oblasti slovenskej folkloristiky podáva ďalšia kapitola toho istého vlastivedného diela, *Slovenský folklór* od A. Melicherčíka.³ Archívny fond matičného národopisného odboru tvoril podklad aj pre spracovanie ďalších Bednáríkových publikácií, z ktorých za najcennejšiu treba pokladať prácu o slovenskom ľudovom poľovníctve.⁴

¹ R. Bednárík, *Duchovná kultúra slovenského ľudu.* Slovenská vlastiveda II, Bratislava 1943, 7—121.

² R. Bednárík, *Hmotná kultúra slovenského ľudu.* Slovenská vlastiveda II, Bratislava 1943, 125—256.

³ A. Melicherčík, *Slovenský folklór.* Slovenská vlastiveda II, Bratislava 1943, 259—331.

⁴ R. Bednárík, *Ľudové poľovníctvo na Slovensku.* Turč. Sv. Martin 1943.

Popri Národopisnom odbore MS, ktorý zamestnával interne iba jedného referenta, vyvíjalo zberateľskú činnosť aj Slovenské národné múzeum v Martine, ktoré však tak isto nemalo personálne možnosti organizovať rozsiahlejšie výskumné akcie. Možno teda povedať, že do oslobodenia našej vlasti nebolo na Slovensku jediného vedeckého alebo pedagogického centra, v ktorom by sa na širšom podklade organizovalo systematické bádanie kultúry a spôsobu života slovenského ľudu.

Metodologický stav našej etnografie a folkloristiky pred oslobodením bol ešte kritickejší. Do Československa sa dostávali škodlivé vplyvy cudzích buržoázných škôl a metodológií. Tak napr. v oblasti umenia silne pôsobila Hoffmann—Kramerova teória, podľa ktorej ľud netvorí, iba reprodukuje („Das Volk produziert nicht, es reproduziert“).⁵ Rovnako škodlivá bola Hans Naumanova teória „poklesu kultúrnych hodnôt“, podľa ktorej každý životaschopnejší kultúrny prejav nášho ľudu je poklesnutá kultúrna hodnota vyšších vrstiev („gesunkenes Kulturgut“).⁶ Vplyv týchto názorov sa prejavil najmä u niektorých teoretikov ľudového umenia (V. Mencl, J. Vydra)⁷. Veľa škôd spôsobila tzv. škola kultúrnych okruhov, založená na ideách Fr. Ratzela, F. Graebnera a L. Frobenia, ktorá úplne popierala špecifiku národnej kultúry. Pod vplyvom jej kozmopolitických migračných teórií hľadala sa genéza slovanskej ľudovej kultúry dokonca až v Mikronézii.⁸ Vplyv tejto školy sa prejavil najmä v prácach A. Václavíka.⁹ Metodologický chaos spôsobený ideami kozmopolitizmu, migracionizmu a formalizmu završovala pozitivistická metóda francúzskej sociologickej školy, ktorá mala v Československu silné pozície. Svojím objektivismom spôsobila národopisu značné škody. Hoci zastávala zásadu prísnej „nestranickosti“,¹⁰ bola to práve sociológia dediny, ktorá sa spolu s buržoáznou etno-

⁵ E. Hoffmann-Kramer prvý raz vyslovil a rozviedol tento svoj mylný názor v prednáške *Die Volkskunde als Wissenschaft* v Zürichu roku 1905.

⁶ Teórie Hans Naumanna prenikli k nám najmä v jeho dielach *Grundzüge der deutschen Volkskunde* (Leipzig 1921) a *Primitive der Gemeinschaftskultur* (Jena 1922).

⁷ V tejto súvislosti V. Mencl napr. tvrdí, že „Lidové umění je mnohotvarý a anonymní přepis umění slohového, bez vlastního vývoje, jímž si lid na základě vrozené své invence přispůobil to umění buď své primitivnější kultuře nebo svému expresionismu a optickému citění.“ (V. Mencl, *Lidové umění výtvarné*. Národopisný věstník československý XXII, Praha 1929, 112—142.

⁸ Kritiku kozmopolitických migračných teórií v československom národopise, najmä prác Václavíkových prináša práca O. Nahodila — J. Kramarička, *J. V. Stalin a národopisná veda*, Praha 1952, 76 a n.

⁹ Ku krajne nesprávnym záverom dospel napr. vo svojej práci *Slovenské palice* (Turč. Sv. Martin 1938).

¹⁰ Typickou ukážkou buržoázno-sociologického chápania nestranickosti je u nás napr. Benešov predhovor k Durkheimovmu dielu *Pravidlá sociologickej metódy*

grafiou predmníchovskej republiky stala politickým nástrojom vládnúcich agrárnych kruhov.¹¹ Podstatným rysom všetkých uvedených metód bol antihistorizmus alebo historizmus v naumanovskom poňatí. Pri štúdiu dediny venovala sa pozornosť predovšetkým výskumu bohatých vrstiev, čím sa dostával skreslený obraz o vývoji kultúry na dedine. Výsledky národopisného bádania sa nepostavili do služieb oslobodenia utláčaných tried, lebo ako objekt výskumu sa chápal len dedinský ľud vo svojom osude i záujmoch jednotný, bez triednych rozporov a protirečení. Pokrokové etnografické štúdium národných špecifik pomáha v konečnom dôsledku riešení národnostných problémov. Buržoázna veda často zneužívala výsledky národopisnej práce pre ciele buržoáznonacionalistickej politiky. Ako na to kriticky poukazuje český etnograf O. Nahodil, národopis sa zneužíval ako „nástroj šovinistickej politiky nacionalisticky zameranej buržoázie. Českí etnografi popierali existenciu slovenského národa a dokazovali jednotnosť tzv. „československého národa“. Českí buržoázni národopisci predstavovali svetu Slovensko ako rezerváciu zaostalých hospodárskych a sociálnych pomerov, ako rezerváciu, vyznačenú azda len miestnymi krojovými typmi a pod.“¹²

Keďže na Slovensku nebolo na sklonku predmníchovskej republiky jediného vedeckého alebo pedagogického centra, v ktorom by sa systematickejšie organizovalo vedecké národopisné bádanie a z neho vyplývajúca primeraná publikačná činnosť, nemohli sa ani vplyvy uvedených buržoáznych teórií prejaviť u nás v takom rozsahu, ako to bolo v západných štátoch alebo hoci aj len v českých zemiach, kde bol národopisný ruch predsa len nepomerne živší a jeho výsledky zjavnejšie. Preto sa napr. nacionalistické tendencie neprejavovali priamo vo vedeckých dielach, lebo také tu neboli, ale zato najmä v období tzv. slovenského štátu hodne prenikli do kultúrneho povedomia našej inteligencie a boli časťou vzrastajúcej buržoázno-nacionalistickej ideológie. Západné metodologické buržoázne vplyvy prenikali na Slovensko — pravda, značne prepracované a prispôsobené československému prostrediu — menovite z Čiech, a to jednak prostredníctvom univerzitných prednášateľov, jednak prostredníctvom národopisnej literatúry. Na formovanie vedeckej problematiky niektorých našich národopisných pracovníkov (najmä R. Bednárika) silne vplývala aj národopisná

(dielo vyšlo v českom preklade v Prahe 1936), kde sa na str. 7 výslovne žiada „očistiť sociológiu od všetkých sklonov alebo pokusov, vytvoriť z nej systém doktrín, ktoré mali slúžiť podpore rôznych praktických politických cieľov, rôznych doktrín stranických (socializmus, komunizmus atď.).“

¹¹ O. Nahodil — J. Kramařík, *J. V. Stalin a národopisná veda*, Praha 1952, 82.

¹² O. Nahodil — J. Kramařík, c. d., 82.

literatúra maďarská. Vcelku však možno povedať, že slovenskému etnografickému bádaniu udávala zásadný charakter česká historicko-národopisná škola L. Niederleho — pravda, v podaní K. Chotka, ktorý spájaj Niederleho historizmus so všetkými módnejšími smermi, najmä však s evolucionizmom a pozitivizmom. Toto sa odrážalo čiastočne aj na stránkach slovenského Národopisného sborníka, ktorého väčšina príspevkov do roku 1945 niesla na sebe pečať pozitivizmu. Väčšinou sa písali fakty, z ktorých sa málokedy vyvodzovali uzávery. Dedukcie, ak sa k nim došlo, boli viac-menej komparativistického charakteru, čím sa k objasňovaniu zákonitostí historického vývoja slovenského národa prispievalo len vo veľmi skromnej miere. Pozitivisticko-komparativistické tendencie sú zjavné najmä vo vtedajších prácach R. Bednárika a v článkoch A. Polonca. Pri úprimnej snahe o niederlovský historizmus prejavuje sa značná opisnosť aj v starších príspevkoch J. Mjartana. Vzorom typickej komparativistickej metódy vo folkloristike je napr. Húskova štúdia o lenorskom cykle v ľudovej slovesnej tvorbe.¹³ Vo folkloristike sa celkove ujímajú v tom čase popri doznievajúcich tradíciách slovenskej romantickej školy rôzne smery buržoázných teórií, najmä fínskej školy a ruskej historickej školy Veselovského.¹⁴

Osobitnú kapitolu v dejinách slovenskej etnografie a folkloristiky tvorí obdobie používania tzv. funkčno-štrukturálnej metódy, ktorá sa do nášho národopisného bádania preniesla pôsobením prof. Bogatyreva. Okrem národopiscov (A. Melicherčíka a S. Kovačevičovej) osvojili si ju však predovšetkým niektorí jazykovedci a literárni historici. K používaniu funkčno-štrukturálnej metódy viedla uvedených pracovníkov predovšetkým snaha vybránuť z metodologického chaosu a najmä z teoretickej bezcieľnosti pozitivizmu, čím sa sledovalo posunutie problematiky národopisného bádania dopredu. Publikovaným štúdiám tohto druhu nemožno v porovnaní s pozitivistickými prácami uprieť väčšiu dôslednosť v myslení autora a niekedy obdivuhodne bystré postrehy, aj keď sa v umele vykonštruovaných uzáveroch týchto štúdií dochádzalo k absurdnostiam. Treba priznať aj to, že táto metóda učila vidieť za skúmanými javmi súvislosti, pravda, len v statickom stave. Funkčno-štrukturálna metóda považovala sa v slovenskom národopise tejto doby za novátorskú okrem iného aj preto, že svojím synchronizmom sa zásadne stavala proti idealistickému evolucionizmu.¹⁵

¹³ Mir. A. Hú s k a, *Medzislovanské paralely lenorského cyklu* (komparatívna látkovedná štúdia). Národopisný sborník IV, Turč. Sv. Martin 1943, 193.

¹⁴ A. Melicherčík, *Slovenská etnografia a folkloristika v rokoch 1945—1955*. Referát na I. vedeckej konferencii Filozofickej fakulty Univerzity Komenského v Bratislave dňa 16. mája 1955.

¹⁵ A. Melicherčík, *Československá etnografia a niektoré jej úlohy pri výstavbe socializmu*. NS IX, Bratislava 1950, 28.

Súhrn teoretických výťažkov tejto metódy v národopise podáva práca A. Melicherčíka *Teória národopisu*.¹⁶ Hoci túto metódu v slovenskej etnografii a folkloristike čo do jej cieľov nemožno stotožňovať s metódou reakčnej kolonizátorskej školy B. Malinowského v Anglicku, predsa ju treba dôsledne odsúdiť pre jej zásadný nevedecký antihistorizmus.

Z doteraz povedaného dostatočne jasne vyplýva, že oslobodenie našej vlasti roku 1945 našlo slovenský národopis (týka sa to rovnako etnografie i folkloristiky) po organizačnej i metodologickej stránke vo veľmi zlej situácii. Neutešenosť stavu sa vzťahovala predovšetkým na otázku odborných kádrov. Na Slovensku bolo v tom čase dovedna iba sedem etnografov a folkloristov (J. Mjartan, R. Bednárík, A. Melicherčík, R. Žatko, A. Polonec, M. Kosová a S. Kovačevičová), z ktorých len A. Melicherčík pracoval vo svojom vlastnom odbore ako referent Matice slovenskej. Ostatní boli nútení pre nedostatok odborných miest pracovať ako učitelia stredných škôl. K týmto treba pripočítať ešte národopisného muzeológa M. Markuša, ktorý k nám došiel po oslobodení ako repatriant z Maďarska. U všetkých menovaných pracovníkov bola snaha zapojiť sa do národopisného bádania, no Slovensko v tom čase nemalo národopisnú inštitúciu, ktorá by ich mohla interne zamestnať. Jedine Národopisný odbor MS (ktorého externým predsedom bol J. Mjartan a interným referentom A. Melicherčík) poskytoval aké-také možnosti združovať slovenských národopiscov menovite okolo Národopisného zborníka, redigovaného od roku 1945 A. Melicherčíkom. Členovia odboru sa obyčajne v rámci valného zhromaždenia vedeckých odborov Matice slovenskej raz ročne schádzali na zasadnutiach odboru, kde podstatnú časť programu tvorila správa referenta o činnosti odboru za uplynulé pracovné obdobie. Niekoľko rokov pripravovaný rozsiahlejší kolektívny výskum v teréne sa pre rôzne prekážky v plánovanom rozsahu nikdy neuskutočnil, hoci jeho prípravy boli v programe na každom zasadnutí odboru. V menšom rozsahu sa uskutočnil kolektívny výskum v Svätuši. Pozitívnym výsledkom činnosti odboru bolo vydávanie časopisu a triedenie i evidovanie učiteľmi zozbieraného národopisného materiálu. No na svoje definitívne usporiadanie a spracovanie čaká tento materiál podnes nevyužitý v Archíve Matice slovenskej. Pozoruhodnou akciou Národopisného odboru bolo usporiadanie oblastného kurzu pre národopisných pracovníkov v Banskej Bystrici,¹⁷ ktorého cieľom bolo vybudovať v tomto kraji sieť externých spolupracovníkov a zberateľov z radov vidieckej inteligencie, o ktorých by sa mohol národopisný odbor opierať pri svojom

¹⁶ A. Melicherčík, *Teória národopisu*. Lipt. Sv. Mikuláš 1945.

¹⁷ A. Melicherčík, *Po I. oblastnom kurze pre národopisných pracovníkov*. NS VIII, Turč. Sv. Martin 1947, 178.

plánovanom systematickom výskume slovenskej ľudovej kultúry.¹⁸ Myšlienka kurzu ako vhodnej cesty k vybudovaniu siete externých spolupracovníkov bola veľmi správna a treba ju hodnotiť ako záslužný čin. Odbor plánoval usporiadanie podobných kurzov aj v ostatných častiach Slovenska, no tieto sa už neuskutočnili. Znovunastolenie a dôsledné realizovanie tejto myšlienky by bolo veľmi aktuálne aj v súčasnosti.

Popri Národopisnom odbore MS začínal po oslobodení rozvíjať svoju činnosť aj Národopisný ústav Slovenskej akadémie vied a umení, utvorený roku 1946. Hoci v prvých rokoch svojej existencie zamestnával ústav len jedného-dvoch pracovníkov, jednako len bol tu predpoklad pre organizačný rozvoj národopisného bádania na Slovensku približne v duchu tých smerníc, ktoré tak krásne rozviedol doc. V. Pražák vo svojej rozsiahlej a pre ďalší rozvoj slovenskej národopisnej vedy veľmi významnej prednáške o úlohách a organizácii slovenského národopisu v prítomnosti,¹⁹ povedanej na zasadnutí Národopisného odboru MS v októbri 1946. Pri tejto príležitosti V. Pražák vytýčil konkrétne všetky organizačné, výchovné, zberateľské i publikačné úlohy slovenskej etnografie a folkloristiky.²⁰ Tieto pokyny

¹⁸ V prvej časti kurzu odznelo sedem prednášok, v ktorých sa tematicky vyčerpala celá oblasť ľudovej kultúry. Prednášky boli nasledujúce: A. Václavík, *Vybrané kapitoly z duchovno-sociálnej kultúry slovenskej*; J. Mjartan, *Zvyky a obyčaje slovenského ľudu*; S. Kovačevičová-Žuffová, *Slovenské ľudové kroje*; A. Melicherčík, *Národopis, jeho ciele a úlohy*; B. Valaštan, *Slovenská ľudová pieseň*; R. Bednárík, *Hmotná kultúra slovenského ľudu*; A. Polonec, *Zamestnanie slovenského ľudu*. Prednášky boli doplnené diskusiami a praktickými ukázkami terénnej práce v obci Šajba. Kurzu sa zúčastnilo okrem prednášateľov 30 pracovníkov zo stredného Slovenska. V rezolúcii kurzu sa žiadalo ustanovenie okresných národopisných referentov a zavedenie národopisu ako povinného predmetu na niektorých druhoch stredných škôl a ako samostatnej vednej disciplíny na Filozofickej fakulte.

¹⁹ V. Pražák, *Úkoly a organizace slovenského národopisu v přítomní době*. NS VIII, Turč. Sv. Martin 1947, 1.

²⁰ Predovšetkým urgoval zorganizovanie systematického výskumu na celom území slovenského etnika, do ktorého by sa zapojili všetci odborní národopisní pracovníci, ako aj vidiecki kultúrni a osvetoví pracovníci, ktorí majú záujem o zbieranie národopisného materiálu. Zozbieraný materiál navrhoval systematicky zhromažďovať v ústrednom národopisnom archíve písomností, fotografií a kresieb. Na výsledkoch tohto zbierania navrhoval vypracovávať slovenský národopisný atlas. V rámci výchovných úloh navrhoval zriadiť národopisnú katedru na bratislavskej univerzite a zaistiť prednášanie národopisu nielen pre študentov tohto vedného odboru, ale aj pre poslucháčov archeológie, histórie, dejín umenia, slavistiky a zemepisu. To by, pravda, vyžadovalo menovať dvoch docentov, a to pre etnografiu a folkloristiku. V tejto súvislosti prvý raz žiadal starať sa o výchovu širšieho okruhu spolupracovníkov, a to vo forme organizovania národopisných kurzov. V súvislosti s publikačnými úlohami navrhoval vypracovať plán na vydávanie monumentálnych krajových monografií podľa vzoru Moravského Slovenska, ako aj rozsiahlych monografií tematických a monografií jednotlivých dejín, ďalej navrhoval zamerať sa na publikovanie teoretických prác, pracovných ná-

mohli poslúžiť ako cenné smernice pre organizovanie ďalšej práce v založenom Národopisnom ústave SAVU. V prvom roku pracovali v ústave len R. Žatko a M. Kosová. Pracovnú náplň ústavu tvorila v tom čase činnosť bibliografická a výskum ľudovej kultúry na Kysuciach. V nasledujúcich dvoch rokoch sa ústav rozrástol o ďalších štyroch pracovníkov (Mjartan, Polonec, Melicherčík, Kovačevičová), čím sa vytvoril kolektív, schopný rozsiahlejších bádateľských podujatí. Medzitým sa situácia zlepšila aj po stránke výchovy kádrov, pretože roku 1947 vznikla na Filozofickej fakulte Slovenskej univerzity Národopisná katedra, pre ktorú boli menovaní dvaja súkromní docenti (A. Melicherčík, R. Bednárík).

Po zaistení uvedených organizačných predpokladov bolo najnaliehavejšou potrebou stmelenie národopisného kolektívu, jeho metodologické zjednotenie a zvýšenie ideologickej úrovne jeho členov. Na splnenie tejto úlohy sa podujal vtedajší predseda ústavu A. Melicherčík s riaditeľom J. Mjartanom a treba konštatovať, že vo veľkej miere sa im to podarilo. Jasnejšej metodologickej orientácii dopomohla najmä I. celoštátna konferencia československých národopiscov v Prahe roku 1949, ktorá znamená zásadný medzník vo vývoji československého a teda aj slovenského národopisu vôbec. Význam tejto konferencie spočíva predovšetkým v tom, že väčšina národopisných pracovníkov tu jasne proklamovala, že československý národopis nemôže stáť izolovane od života, že nemôže byť vedou pre vedu, odtrhnutou od konkrétnych potrieb a úloh spojených s budovaním socialistickej vlasti. Konferencia prebiehala v znamení zásady, aby národopis ako veda o ľude slúžil predovšetkým potrebám ľudu. Hoci priebeh tohto snemovania pokrokovito orientovaných československých národopiscov mal viac-menej deklaratívny charakter, predsa konferencia splnila svoj cieľ: presadila požiadavku postaviť celú bádateľskú prácu v národopise na pevnú základňu marxisticko-leninskej metodológie. Táto nová metodologická orientácia sa prejavila konkrétne aj v pracovnej náplni Národopisného ústavu SAVU. Možno povedať, že tento ústav bol v tom čase v republike jediným organizačne ucelenejším národopisným pracoviskom, na ktorom sa mohli do dôsledkov realizovať uznesenia prvej národopisnej konferencie. Vedenie ústavu správne pochopilo, že prvoradou úlohou je dôkladná metodologická príprava intenzívnym štúdiom klasických diel marxizmu-leni-

vodov a výskumných dotazníkov, ako aj na vydávanie populárno-národopisného reprezentačného časopisu (podľa vzoru Českého lidu), ktorý by vychádzal popri Národopisnom sborníku. Organizácia všetkej práce by sa sústreďovala v Národopisnom ústave, kde by bolo vybudované aj dokumentačné stredisko s vedeckým i propagačným materiálom, ako aj s oddelením pre bibliografiu a s centrálnou národopisnou knižnicou. Pražákovi navrhovaný veľkorysý plán bol veľmi konkrétny a predvídavý, no uskutočniteľný len v období niekoľkých rokov.

nizmu a vynikajúcich diel pokrokovejších sovietskych etnografov, čo je bezpodmienečne potrebné pre ujasnenie cieľov zbierania materiálu a jeho spracovania.

Prvé obdobie organizačného a metodologického rozvoja Národopisného ústavu SAVU vrcholilo v rokoch 1950—1951, keď ťažisko jeho činnosti spočívalo v sústavných diskusiách o prejavoch buržoáznej ideológie v slovenskom národopise. Diskusie sa konali na témy: *Štrukturalizmus v národopise, Problém migrácií a formalizmu, Idealistický evolucionizmus a národopis, Kultúrno-historická škola, Sovietska etnografická veda a úlohy našej etnografie, Sovietska folkloristická veda a úlohy slovenskej folkloristiky*. Okrem týchto tém zorganizovali sa pravidelné diskusie s informatívnymi referátmi o výsledkoch národopisného bádania v Sovietskom sväze a v štátoch ľudových demokracií. Popri týchto diskusiách o zásadných metodologických otázkach vytýčil si ústav za úlohu bádanie v oblasti dvoch hlavných tém. Ústrednou témou etnografického oddelenia bolo štúdium problémov veľkorodiny. Folkloristické oddelenie si vytýčilo za svoju hlavnú úlohu výskum odrazu poddanského a kapitalistického útlaku v ľudovej tradícii. V súvislosti s uvedenými témami zorganizovalo sa v rokoch 1950—1951 niekoľko kolektívnych terénnych výskumov, z ktorých si zasluhujú zmienku najmä komplexné výskumy v Zemplíne a v Novohrade, výskum veľkorodiny na Kysuciach, ďalej za spolupráce s Katedrou dejín architektúry SVŠT zorganizovaný výskum ľudovej architektúry na Kysuciach a pomocou študentov národopisu vykonaný celoslovenský výskum jánošíkovskej tradície. Pokroková metodologická orientácia slovenských národopiscov prejavila sa navonok najmä na stránkach *Národopisného sborníka* (vydávaného od roku 1950 v SAVU), a to jednak publikovaním príspevkov o metodologických otázkach etnografie,²¹ jednak publikovaním prekladov prác sovietskych autorov.²² Z pôvodných štúdií majú vynikajúcu odbornú úroveň monografie o valašskom dome pod Makytou (V. Pražák)²³ a o jelšavských zvonkároch (M. Markuš).²⁴ Vedenie Národopisného ústavu v snahe sprístupniť našej verejnosti výsledky pokrokovej sovietskej etnografie vydalo v X. ročníku *Národopisného sborníka* (1951) preklady zásadných štúdií popredných sovietskych národopiscov, ako P. I. Kušnera,

²¹ A. Melicherčík, *Československá etnografia a niektoré jej úlohy pri výstavbe socializmu*; NS IX, Bratislava 1950, 25. O. Nahodil, *K štúdiu dejín prvotno-pospolnej spoločnosti*, tamže, 37.

²² P. I. Kušner, *Stalinovo učenie o národe a národnej kultúre a jeho význam pre etnografiu* (NS IX, 5).

²³ V. Pražák, *Valašský dům pod Makytou*, I. časť v NS VIII, 189, II. časť v NS IX, 68.

²⁴ M. Markuš, *Jelšavskí zvonkáři*. NS IX (1950), 42.

S. P. Tolstova, S. A. Tokareva, I. I. Potechina, M. A. Sergejeva, L. P. Potapova, N. N. Čeboksarova a G. S. Maslovej. Okrem preložených štúdií uvedených autorov prinieslo toto číslo aj pôvodný príspevok J. Mjartana o práci sovietskych etnografických múzeí,²⁵ Melicherčíkovu úvodnú štúdiu *Sovietska veda náš vzor* a recenzie i zprávy o významnejších sovietskych etnografických publikáciách.

Všetky uvedené akcie Národopisného ústavu SAVU svedčia o správnom rozvoji slovenského národopisu v uvedenom období (od založenia ústavu do roku 1951). Keď sa však mali prejaviť prvé výsledky týchto pokrokových snažení, vtedajšie likvidátorské vedenie SAVU v júli 1951 Národopisný ústav ako samostatné pracovisko zrušilo a z podstatne zmenšeného kolektívu jeho bývalých pracovníkov utvorilo Národopisnú sekciu Historického ústavu. Takýmto zásahom bol ďalší organizačný rozvoj nášho ústredného národopisného pracoviska dočasne zastavený. No na druhej strane treba zase konštatovať, že ideologická a odborná spolupráca s historikmi na spoločnom pracovisku národopiscom iba pomohla. Intenzívne ideologické školenie s pracovníkmi Historického ústavu a spoločné diskusie o problémoch historickej a národopisnej vedy pomáhali národopisným pracovníkom dôslednejšie aplikovať historizmus na oblasť etnografického i folkloristického bádania. Tento kvalitatívny rast malého kolektívu sa prejavil najmä na II. celoštátnej konferencii československých národopiscov v Prahe, ktorá bola zvolaná v apríli 1952 z podnetu vládnej komisie pre vybudovanie ČSAV národopisnými katedrami pražskej, bratislavskej a brnenskej univerzity a národopisným pracoviskom SAVU. Zo Slovenska sa na konferencii zúčastnili všetci aktívni národopisní pracovníci (za SAVU A. Melicherčík, J. Mjartan, B. Barabášová, J. Pátková a E. Čajánková, za Národopisnú katedru R. Bednárík, J. Podolák a V. Gašparíková, za múzeá M. Markuš). Ak prvá konferencia presadila potreby dôsledného uplatňovania marxisticko-leninských zásad vo vede a vytýčila si za cieľ systematickú teoretickú prípravu, na druhej konferencii sa vytýčila požiadavka „venovať hlavnú pozornosť v etnografickej práci štúdiu súčasného spôsobu života a kultúry nášho ľudu na dedinách a v priemyselných oblastiach,“²⁶ teda zamerať sa na konkrétny výskum. Ako sa v tejto súvislosti hovorí v rezolúcii konferencie, musí „etnografická veda riadiť sa učením marxizmu-leninizmu v plnom zmysle slova využiť komplexné historicko-etnografické metódy, umožňujúce zachytiť a dôsledne historicky vyložiť všetky prežitky minulosti, zachované v živote nášho ľudu, sledovať historický

²⁵ J. Mjartan, *Práca sovietskych etnografických múzeí*. NS X (1951), 351.

²⁶ J. Podolák, *Druhá celoštátna národopisná konferencia v Prahe*. NS XI (1952), 377.

prerod ľudovej kultúry v súčasnej dobe a utváranie novej kultúry vznikajúcich socialistických národov Čechov a Slovákov“.²⁷

V zmysle uznesení druhej etnografickej konferencie národopisné pracovisko SAVU sa v nasledujúcom období zameralo na plnenie konkrétnych výskumno-vedeckých úloh. Do centra svojho bádania postavilo si už roku 1952 štúdium ľudovej kultúry a spôsobu života na slovenskej dedine v období prechodu k socializmu. Pri vytyčovaní tejto úlohy sa vychádzalo z poznatku, že s hospodárskym pretváraním našej vlasti vytvára sa aj nový typ nášho dedinského človeka s kultúrou, ktorá za nových podmienok dostáva socialistický obsah, pričom sa naďalej rozvíjajú jej špecifické národné formy. Práve od našej etnografie sa očakáva zachytiť u nás tento zložitý proces prerodu ľudovej kultúry v období prechodu k socializmu a pomáhať rastu novej národnej kultúry jednak poukazovaním na škodlivé javy odsúdené na zánik, ktoré brzdia ďalší vývoj, jednak objavovaním a vyzdvihovaním progresívnych javov ľudovej kultúry, schopných urýchliť ďalší spoločenský vývoj. Tento cieľ sledovalo národopisné pracovisko SAVU zaplánovaním štúdia ľudovej kultúry a spôsobu života na družstevnej dedine (na rok 1952), ktoré pozostávalo z dvoch častí: z odbornej prípravy a z vlastného výskumu v teréne. V rámci odbornej teoretickej prípravy usporiadalo sa pod vedením J. Mjartana niekoľko školení, na ktorých sa prediskutovali všetky sovietske príspevky k riešeniu tejto otázky, uverejnené do toho času v Sovietskej etnografii.²⁸ V tejto súvislosti sa prediskutoval aj návod na zbieranie materiálu od J. I. Vorobjova,²⁹ ktorý nám v počiatočnom období štúdia tohto problému poslúžil ako výborná metodická pomôcka. Táto Vorobjovova práca bola v preklade uverejnená aj v Národopisnom sborníku spolu s úvodnou štúdiou J. Mjartana,³⁰ v ktorej boli vlastne zhrnuté výsledky ústavných diskusií o tejto otázke. Druhú časť štúdia tejto problematiky tvoril vlastný výskum v teréne. Za objekt výskumu sa zvolila družstevná obec Závadka nad Hronom (okres Brezno). Výskum sa konal pod vedením J. Mjartana a trval dva týždne. Zúčastnilo sa na ňom spolu so študentmi 14 odborných pracovníkov, ako aj kreslič a fotograf. Čo do počtu pracovníkov bol to do

²⁷ Tamže, 377.

²⁸ Postupne uverejňované práce s touto tematikou boli vlastne diskusnými príspevkami, prednesenými na konferencii sovietskych etnografov v Moskve v januári—februári 1951, kde odznelo 18 referátov o etnografickom výskume kolchozného roľníctva.

²⁹ N. J. Vorobjov, *Program pre zbieranie materiálu na skúmanie súčasného spôsobu života kolchoznej dediny a dej jej formovania u národností stredného Povolžia*. NS XI (1952), 19—58.

³⁰ J. Mjartan, *Niektoré otázky národopisného výskumu družstevnej dediny*. NS XI (1952).

toho času najväčší slovenský národopisný výskum v teréne vôbec.³¹ Hoci úlohy boli rozdelené tematicky, predsa tvorili jednotný celok, pretože účastníci sa počas výskumu schádzali na pravidelných poradách, kde prediskutovali problémy a vzájomne si vymieňali získané skúsenosti. Hneď pri prvom výskume sa ukázalo, že 14-dňový pobyt v teréne nestačí na preštudovanie celého problému, preto sa rozhodlo vo výskume pokračovať v niekoľkých nasledujúcich rokoch, pričom sa, pravda, už vtedy plánovalo rozšíriť výskumnú oblasť na celé Horehronie. Tento prvý výskum priniesol cenné skúsenosti, ktoré sa dali využiť pri organizovaní ďalších výskumov. Získaný materiál sa postupne spracoval a uložil v archíve národopisného pracoviska SAVU.

Okrem štúdia ľudovej kultúry a spôsobu života na družstevnej dedine ako hlavnej výskumno-vedeckej úlohy pracovalo sa v Národopisnej sekcii Historického ústavu aj na niektorých vedľajších úlohách tematického charakteru, najmä na výskume ľudového rybárstva (J. Mjartan), na výskume vzniku nového folklóru (B. Barabášová) a jánošíkovskej tradície na Slovensku (A. Melicherčík). Obraz bádateľských snažení v uvedenom období sa výrazne odzrkadľuje na stránkach posledného ročníka Národopisného sborníka (XI, 1952), ktorý ako celok treba považovať za jednu z najhodnotnejších publikácií slovenskej národopisnej spisby vôbec. Okrem už spomenutých príspevkov k problematike štúdia ľudovej kultúry na družstevnej dedine od Vorobjova a Mjartana prináša sborník hodnotnú a novosťou nastolenej problematiky veľmi progresívnu štúdiu o vznikaní nového folklóru na Slovensku (B. Barabášová),³² ktorá môže byť vhodným podnetom pre ďalšie spracovávanie tejto problematiky u nás. Vzorom ucelených tematických monografií u nás sú štúdie o ľudovom rybárstve v Liptove (J. Mjartan) a o hrnčiarskej výrobe v Pozdišovciach (E. Plicková).³³ O sledovaní novej problematiky svedčí príspevok k historiografii štúdia patriarchálnej veľkorodiny na Slovensku (V. Gašparíková). Ďalšie príspevky sú

³¹ Bližšie údaje pozri v zpráve J. Mjartana, *Prvý výskum ľudovej kultúry na družstevnej dedine*. Slovenský národopis I (1953), 253—260. Pri tomto výskume sa sledovali nasledujúce témy: poľnohospodárstvo (J. Podolák), pastierstvo (R. Bednárik), lesníctvo a spracovanie dreva (A. Demčíková), domácka výroba a ľudové remeslá (E. Plicková), osídlenie a ľudové bývanie (J. Mjartan), ľudový odev (V. Nosálová), ľudová strava (M. Markuš), spoločenské a rodinné vzťahy (A. Melicherčík), zvykoslovie a ľudová viera (V. Gašparíková), kultúra, osveta a prozaická tvorivosť (B. Barabášová), ľudová múdrosť a výtvarné umenie (E. Čajánková), ľudové hry (D. Ježová), hudobný folklór (A. Stankovičová a Fr. Poloczek).

³² B. Barabášová, *Príspevok k problematike vzniku nového folklóru na Slovensku*. NS XI (1952), 321—364.

³³ J. Mjartan, *Ľudové rybárstvo v Liptove*, NS XI, 101—190. E. Plicková, *Hrnčiarska výroba v Pozdišovciach*, tamže, 191—274.

viac-menej materiálového charakteru (R. Bednárík, J. Podolák).³⁴ O prvých výsledkoch individuálneho výskumu kultúry a spôsobu života Cigánov nám podáva zprávu E. Čajánková.³⁵

Výsledky spomenutých výskumných akcií pripravili podmienky pre organizačnú zmenu národopisného pracoviska SAVU. Koncom roku 1952 bol z národopisného pracoviska pri Historickom ústave utvorený samostatný Národopisný kabinet Slovenskej akadémie vied, ktorá sa v tom čase práve utvárala (namiesto bývalej SAVU). Po odchode A. Melicherčíka stal sa vedúcim Národopisného kabinetu J. Mjartan, ktorý využil všetky svoje pedagogické a organizačné skúsenosti na personálne i materiálne vybudovanie centrálného národopisného pracoviska na Slovensku. Hoci koncom roku 1952 tvorili kolektív Národopisného kabinetu okrem vedúceho len dvaja vedeckí pracovníci (B. Barabášová, J. Podolák) a dvaja asistenti (J. Pátková a E. Čajánková), v období nasledujúcich troch rokov (1953—1955) podarilo sa J. Mjartanovi zväčšiť kolektív na 13 pracovníkov, z ktorých sú 4 vedeckí, osem odborných a jeden administratívny. Vzhľadom na tento organizačný rozvoj i na dosiahnuté výsledky v uvedenom období Predsedníctvo Slovenskej akadémie vied utvorilo z Národopisného kabinetu počiatkom roku 1955 Národopisný ústav. Podľa interného štatútu práca tejto národopisnej inštitúcie sa organizuje v štyroch oddeleniach: 1. Oddelenie ľudovej práce a ľudového bývania sústreďuje štúdium poľnohospodárstva (J. Podolák, vedúci oddelenia), domáckej výroby a ľudových remesiel, sídelných foriem, ľudového bývania (J. Mjartan) a ľudového nábytku. 2. Oddelenie ľudového odevu a výtvarného umenia študuje ľudový odev (S. Kovačevičová, vedúca oddelenia), spracovanie textilu a kože (J. Pátková) a ľudové výtvarné umenie (V. Nosáľová). 3. Oddelenie duchovnej kultúry študuje problematiku ľudovej viery, ľudových zvykov a ľudového liečenia (E. Čajánková, vedúca oddelenia), rodinných a spoločenských vzťahov (B. Filová-Barabášová) a otázky folklóru (S. Burlasová). 4. Vedecko-dokumentačné oddelenie organizuje bibliografické práce (R. Žatko, vedúci oddelenia), buduje archív (E. Bošková) a ústavnú knižnicu (V. Urbancová). Pri organizačnom rozvoji ústavu v posledných troch rokoch kládol sa veľký dôraz na vybudovanie vedecko-dokumentačného oddelenia, v rámci ktorého sa roku 1953 založil archív písomného materiálu, kresieb a fotografií. V ňom sa podľa presne vypracovaného systému odborne triedi a eviduje materiál zo všetkých terénnych výskumov, organizo-

³⁴ R. Bednárík, *Príspevok k problematike prvých dopravných prostriedkov a bývania*, tamže, 275—290.

J. Podolák, *Spracovanie konopí v Dolnej Súči*, tamže, 291—320.

³⁵ E. Čajánková, *Zpráva o výskume života a kultúry Cigánov na Slovensku*, tamže, 398—406.

vaných Národopisným ústavom SAV. Budovanie národopisného archívu je ešte stále iba v začiatkoch. Ústav má však v perspektívnom pláne vybudovať na položených základoch skutočne reprezentačný ústredný národopisný archív na Slovensku, ktorý bude môcť poskytovať cenné služby nielen samej národopisnej vede, ale aj ostatným kultúrnym a umeleckým inštitúciám a jednotlivým pracovníkom.

Na nových základoch budovaná Slovenská akadémia vied poskytla nevídané možnosti organizačného rozvoja mnohým pracoviskám najrôznejších vedných odborov, ktorých práca by bola mimo rámca Akadémie zostávala. Toto konštatovanie sa v plnej miere vzťahuje aj na odbor hudobnej folkloristiky, ktorá donedávna organizovala svoje nesystematické výskumné akcie v Štátnom ústave pre ľudovú pieseň. Po likvidácii tohto ústavu sústredilo sa bádanie hudobného folklóru v oddelení hudobnej folkloristiky pri Ústave hudobnej vedy SAV, kde sa pod vedením Fr. Poloczka dosiahli pozoruhodné výsledky vo výskume slovenských ľudových piesní (Fr. Poloczek, J. Kováčová, L. Krajňák, A. Stankovičová a O. Elschek), ľudových tancov (Št. Tóth, Kl. Ondrejka) a ľudových hudobných nástrojov. Oddelenie je zariadené najmodernejšou nahrávacou aparátúrou, pomocou ktorej sa dosahuje skvalitňovanie zápisov v teréne i odborného prepisu v ústave. V archíve oddelenia hudobnej folkloristiky sa za niekoľko rokov nazhromaždili desiatky tisíc ľudových piesní a množstvo iných folklórnych prejavov, získaných nielen vlastným výskumom oddelenia, ale aj vyvlastnením starších archívnych fondov a iných inštitúcií a kúpou od súkromných zberateľov. Ako vedecko-dokumentačné oddelenie Národopisného ústavu aj archív hudobného folklóru vykonáva dnes cennú službu našej kultúrnej verejnosti a svojou organizáciou si získava zaslúžený obdiv aj zahraničných návštevníkov.

Vlastná vedecko-výskumná činnosť národopisná v rokoch 1953—1955 sa rozrastala úmerne s vedecko-organizačným rozvojom ústredného pracoviska v SAV. Pracovné plány Národopisného ústavu — v súhlase s celoštátnym plánovaním národopisnej činnosti — sa zostavovali tak, aby pracovné výsledky čo najlepšie slúžili praktickým potrebám socialistickej výstavby. Pri vytyčovaní konkrétnych úloh malo vedenie ústavu na zreteli vlastné poslanie národopisnej vedy. Úlohou národopisu ako samostatnej historicko-vednej disciplíny je „pomocou špecifickej metodiky študovať zvláštnosti kultúry a spôsobu života jednotlivých etnických spoločností, počínajúc rodom a kmeňom a končiac socialistickým národom, a skúmať otázky pôvodu a historických vzťahov týchto spoločností.“³⁶ V zmysle takto pochopeného poslania pokrokovej národopisnej vedy Ná-

³⁶ Podľa O. Nahodila—J. Kramaříka, c. d., 9.

rodopisný ústav SAV určil si za ústrednú perspektívnu úlohu do roku 1960 štúdium súčasných zmien v spôsobe života a kultúre nášho ľudu. Z tejto zásadnej smernice pre rozvoj výskumno-vedeckej práce vyplývali pre ústav konkrétne dve hlavné úlohy: štúdium kultúry a spôsobu života na družstevnej dedine a štúdium kultúry a spôsobu života slovenskej robotníckej triedy.

Prvou hlavnou úlohou ústavu je *štúdium kultúry a spôsobu života na družstevnej dedine* (zodpovedný vedúci J. Podolák). Ako sme už uviedli vyššie, prvý kolektívny výskum sa absolvoval roku 1952 v družstevnej obci Závadka nad Hronom, ktorá nám predstavuje typickú horehronskú dedinu s tradičným drevorubačským a pastierskym spôsobom života. V súčasnosti sa život obce mení vplyvom industrializácie tejto oblasti, v dôsledku čoho tu možno študovať i problém kovoroľníctva.³⁷ V nasledujúcom roku (1953) pribrala sa za ďalší objekt výskumu typická nížinná záhorská obec Láb, ktorá svojím hospodárskym rázom (zeleninárstvo), zemepisnými podmienkami, obchodnými stykmi zeleninárov s Viedňou a Bratislavou, ako aj pomerne živým kontaktom Lábanov s americkými krajanmi poskytuje národopisnému štúdiu problematiku, značne sa odlišujúcu od problematiky Horehronia. V tom istom roku sa vykonal kolektívny výskum aj v *zemplínskej družstevnej obci Veľké Zalužice*. Táto obec nám svojím hospodárskym charakterom i geografickou polohou poskytuje spolu so svojím okolím zaujímavú etnografickú oblasť, kde možno sledovať vzájomné kultúrne ovplyvňovanie troch susediacich etnických skupín: slovenského Zemplína, severne ležiaceho ukrajinského etnika a južného maďarského pohraničia. Pri výbere spomenutých objektov sa počítalo s možnosťami rozšíriť výskumy z týchto centrálnych obcí do širších etnických oblastí, pretože jedna dedina sama osebe nám nemôže poskytnúť dostatočný materiál pre hlbšie závery a vedecké zovšeobecnenia skúmanej problematiky. Uvedené tri oblasti zostanú hlavnými objektmi tohto štúdia do roku 1960. Výskumy sa konajú každoročne vo všetkých troch oblastiach, no ťažisko výskumu bude spočívať v tej oblasti, ktorá sa bude najskoršie spracovávať. V súčasnosti tvorí hlavný objekt nášho štúdia Horehronie. Výskum tejto oblasti sa skončí roku 1956, keď sa získaný materiál spracuje a pripraví do tlače v rozsiahlejšej kolektívnej monografii tejto oblasti. V ďalších dvoch rokoch sa plánuje dokončenie výskumu Záhoria a približne roku 1960 výskum Zemplína. Po spracovaní jednej skúmanej oblasti priberie sa na štúdium aj

³⁷ Podrobnejšie údaje o výsledkoch výskumov ľudovej kultúry na družstevnej dedine prinášajú zprávy: J. M j a r t a n, *Prvý výskum ľudovej kultúry na družstevnej dedine*. SN I (1953), 253.

J. P o d o l á k, *K doterajším výsledkom národopisného výskumu družstevnej dediny na Slovensku*. SN III (1955), 268.

oblasť ďalšia. Niekoľkoročnými výskumami v rozličných krajoch Slovenska získa sa národopisný materiál, ktorý bude tvoriť podklad pre syntetické spracovanie slovenskej ľudovej kultúry ako celku. Všetky práce spojené s uvedenými akciami konajú sa kolektívnou formou, a to počnúc teoretickou prípravou a školeniami v ústave cez terénne výskumy až po konečné spracovanie a publikovanie pridelených tém. Na výskumoch v teréne sa zúčastňujú 15—20-členné pracovné skupiny. Detailné organizovanie samých terénnych výskumov sa každoročne mení, čím sa získavajú skúsenosti pre ustavičné skvalitňovanie terénnej práce a pre zvládnutie rozsiahlejších kolektívno-výskumných akcií.

Druhou hlavnou výskumno-vedeckou úlohou Národopisného ústavu SAV je štúdium spôsobu života a kultúry slovenskej robotníckej triedy (zodpovedná vedúca B. Filová-Barabášová). Cieľom tohto dlhodobého výskumu je „osvetliť pomocou národopisného materiálu celkový historický vývoj robotníckej triedy u nás, a to od jej prvých koreňov vo feudalizme, cez stmelovanie a upevňovanie v kapitalizme až po súčasnosť. Druhým hlavným cieľom výskumu robotníckej triedy je snaha poukázať na jej úlohu pri vytváraní našej národnej kultúry, o ktorú účasť ju ochudobňovala buržoázna národopisná veda, ktorá robotnícku triedu vytlačala na perifériu národa a neuznávala ju za tvorca a nositeľa národnej kultúry“.³⁸ Dlhodobý výskum robotníckej triedy má zachytiť spôsob života a kultúru všetkých typických zložiek našej robotníckej triedy v jej historickom vývoji, a to tak, aby sa ukázal celkový obraz života. Pre prvý výskum sa vybrala banícko-roľnícka obec Žakarovce (okr. Gelnica), pretože vznik a rozvoj tamojšieho baníctva nám poskytuje typický príklad počiatočného rozvoja priemyslu na Slovensku. Poznatkami zo Žakaroviec sa bude môcť zovšeobecniť vývoj tej časti našej robotníckej triedy, ktorá má svoje počiatky vo feudalizme. Pre žakarovský výskum sa volila forma komplexnej historicko-národopisnej monografie, v ktorej sú zachytené všetky hlavné stránky ľudového života a ľudovej kultúry.³⁹ Po metodickej stránke sa úloha delila na tri

³⁸ B. Filová-Barabášová, *Referát o výskume kultúry a spôsobu života robotníckej triedy*. Prednesené na pracovnej porade Národopisného ústavu SAV dňa 12. I. 1955.

³⁹ Pri tomto výskume i spracovaní materiálu boli jednotlivé témy rozdelené nasledovne: J. Markov, *Historické pramene k Žakarovciam*, J. Pátková, *Banícka práca*, J. Podolák, *Poľnohospodárstvo a pastierstvo*, B. Gunda, *Ľudový transport*, J. Mjartan, *Ľudové bývanie*, S. Kovačevičová, *Ľudový odev*, M. Markuš, *Ľudová strava*, B. Filová-Barabášová, *Spoločenské a príbuzenské vzťahy*, E. Čajánková, *Zvykoslovie a ľudové liečenie*, M. Kosová, *Prozaická ústna slovesnosť*, S. Burlasová, *Ľudová pieseň*. Okrem toho spolupracovali výtvarníci: A. Mjertušová, R. Mikulová, J. Scheybal, E. Špic, E. Bárkány a fotografi J. Látalová a F. Hideg.

časti: teoretickú prípravu, výskum v teréne a spracovanie materiálu do monografie. Teoretická príprava spočívala v štúdiu marxisticko-leninskej literatúry, ďalej literatúry ekonomickej, historickej a národopisnej. Vlastný kolektívny výskum v teréne sa uskutočnil v rokoch 1953—1954. Podľa potreby sa robili aj individuálne doplnkové výskumy. Pri spracovávaní materiálu boli pravidelné diskusie o každej pripravovanej kapitole. Práca bola dokončená roku 1954, do tlače bola odovzdaná začiatkom roku 1955. Celé dielo obsahuje 1250 rukopisných strán a okolo 300 ilustrácií. Za toto dielo bola výskumno-vedeckému kolektívu ústavu udelená druhá cena Akadémie na rok 1954. Po dokončení výskumu obce Žakarovce pokračuje sa vo výskume banického spôsobu života a kultúry v Gemeri. Získané poznatky so zovšeobecňujúcimi závermi sa uverejnia vo forme štúdie. Druhú etapu štúdia robotníckej triedy bude tvoriť výskum v priemyselných strediskách vzniknutých za kapitalizmu a tretiu etapu výskum v tých priemyselných centrách, ktoré vznikli v období budovania socializmu.

Popri uvedených dvoch hlavných úlohách pracuje kolektív ústavu aj na niekoľkých úlohách vedľajších. Z nich na prvom mieste stojí *výskum slovenského ľudového odevu* (zodpovedná vedúca S. Kovačevičová). V rámci tejto úlohy je v perspektívnom pláne príslušného oddelenia vyskúmať ľudový odev na území Slovenska. Doteraz získaný materiál sa postupne spracováva a vydá vo forme oblastných krojových monografií. Pri oddelení ľudového odevu sa vytvorila zvláštna komisia, zložená z 30 vedeckých, muzeálnych a umeleckých pracovníkov zo Slovenska a Čiech. Z nich doteraz už 15 pracujú na pridelených monografiách ľudového odevu jednotlivých oblastí. Do prvej polovice roku 1955 boli dokončené a do tlače odovzdané tri práce: J. M a r k o v, *Slovenský ľudový odev v minulosti* (300 strán textu, 200 strán reprodukcí), S. K o v a č e v i č o v á, *Ľudový odev v hornom Liptove* (300 strán textu, 250 reprodukcí), Viera N o s á l o v á, *Ľudový odev na Horehroní* (210 strán textu, 200 reprodukcí). Prvá z uvedených prác je bibliografického a ikonografického charakteru, obsahuje písomný a obrazový materiál o ľudovom odevu od XVI. do polovice XVII. storočia. Ďalšie dve práce riešia otázku historického vývoja ľudového odevu príslušných oblastí. V tomto roku sa dokončuje monografia J. P á t k o v e j, *Ľudový odev v okolí Trnavy*. Spracovanie ďalších oblastí je zaplánované tak, aby sa ročne mohli dokončiť tri monografie. Dokončenie výskumu hlavných oblastí ľudového odevu sa plánuje do roku 1960, keď sa prikróčí k vypracovaniu syntetického diela o slovenskom ľudovom odevu.

Vychádzajúc z uznesení I. celoštátnej folkloristickej konferencie (1953) Národopisný ústav pristúpil roku 1954 ku kolektívnemu *výskumu banického folklóru v Gemeri*, ktorý tvorí jednu z vedľajších dlhodobých úloh ústavu. Vedením výskumu bol poverený externý spolupracovník ústavu

A. Melicherčík, ktorý si pre tento cieľ zorganizoval päťčlenný kolektív zo svojich študentov folkloristiky (J. Michálek, Kl. Ondrejka, O. Pavlíková, Zd. Ďurcová a L. Markovičová). Po predbežnej teoretickej príprave kolektívu v rámci seminárnych cvičení a po prieskume 20 gemerských obcí sa vykonal vlastný výskum banického folklóru v 7 obciach Rožňavského okresu.⁴⁰ Vo výskume folklóru gemerských baníkov sa bude pokračovať až do úplného spracovania skúmanej témy v tejto oblasti.

Od roku 1952 venuje sa potrebná pozornosť aj *výskumu kultúry a spôsobu života Cigánov* (zodpovedná vedúca E. Čajánková). Cieľom tohto výskumu je na základe historického a etnografického materiálu podať obraz o dejinách a spôsobe života Cigánov na Slovensku. V praxi bude možné použiť výsledky tohto štúdia na odhalenie príčin nízkej životnej úrovne tejto etnickej skupiny na našom území. V prvých dvoch rokoch sa konal výskum len individuálne, pričom objekt výskumu tvorili najmä polokočovní Cigáni na rôznych územiach Slovenska. Roku 1954 sa zorganizoval prvý kolektívny výskum v cigánskych táboroch ôsmich obcí Revúckeho a Rožňavského okresu,⁴¹ za účasti ôsmich odborných pracovníkov.⁴² Dokončenie výskumu v uvedenej oblasti a spracovanie získaného materiálu sa plánuje v najbližších dvoch rokoch.

Ďalšou bádateľskou úlohou ústavu je štúdium menšinových etnických skupín na území Slovenska. V rámci tejto úlohy sa zorganizoval roku 1954 prvý kolektívny *výskum maďarského etnika* v niekoľkých obciach Štúrovského okresu. Na výskume sa zúčastnilo (po predbežnej inštrukčii J. Mjartana) sedem externých spolupracovníkov.⁴³ Získaný materiál tvorí osobitný fond dokumentačného oddelenia ústavu. V tejto začatej akcii sa pokračuje. Výsledky budú slúžiť v prvom rade maďarským súborom ľudovej umeleckej tvorivosti. Ucelenejšie spracované témy sa budú uverejňovať v publikáciách ústavu.

V rámci štúdia neslovenských etnických skupín organizuje Národopisný

⁴⁰ Podrobnejšie údaje o výskume podáva zpráva A. Melicherčíka, *Poznámky k výskumu folklóru gemerských baníkov*. SN III (1955).

⁴¹ Bližšie údaje pozri v zpráve E. Čajánkovej, *Prvý kolektívny výskum života a kultúry Cigánov*. SN III, 123.

⁴² Pri výskume sa študovali nasledujúce témy: *Zamestnanie a spôsob získavania obživy* (J. Junková), *Obydlie a odev* (E. Davidová), *Strava a liečenie* (J. Cibul'a), *Spoločenské a rodinné pomery* (E. Čajánková), *Zvykoslovie* (G. Kari-ka), *Folklór* (R. Baláž), *Antropologické merania* (J. Junková, J. Cibul'a). V kolektíve pracoval aj výtvarník a fotograf.

⁴³ Skúmali sa nasledujúce témy: *Ľudové bývanie* (E. Bárkány), *Ľudový odev* (Z. Bočeková), *Spoločenský život* (Št. Gyurcsó), *Ľudové piesne* (T. Ág), *Ľudové tance* (J. Kvočák), *Výtvarné umenie* (A. Mésárošová). Kolektívu bol pridelený fotograf.

ústav SAV aj *výskum ukrajinského etnika* v Prešovskom kraji. Roku 1953 zorganizoval výskum ukrajinskej oblasti Kultúrny spolok ukrajinských pracujúcich v Prešove za spolupráce s Vysokou školou ruského jazyka v Prahe. Roku 1954 prevzal zodpovednosť za túto akciu Národopisný ústav SAV, ktorý poveril vedením výskumu externého spolupracovníka O. Nahodila. Výskum sa zorganizoval za účasti 13 vedeckých a kultúrnych pracovníkov a niekoľkých študentov v okresoch Bardejov, Svidník, Medzilaborce a Snina. Nedostatkom výskumu bola nejednotnosť kolektívu, ktorý pracoval bez pevného ústredného vedenia. Roku 1955 sa vo výskume pokračuje v spolupráci s Kultúrnym spolkom ukrajinských pracujúcich a s Povereníctvom kultúry. Predbežným cieľom výskumu zostáva zozbieranie národopisného materiálu pre vybudovanie Ústredného ukrajinského vlastivedného múzea v Medzilaborciach. Niektoré tematické práce z tohto výskumu boli publikované vo forme príspevkov a správ (O. Nahodil, J. Kostuk),⁴⁴ ďalšie sa plánujú vydať v osobitnom ukrajinskom zborníku.

Okrem doteraz uvedených kolektívnych výskumno-vedeckých akcií venovala sa pozornosť aj individuálnym výskumom užších tém. Takto sa od roku 1952 koná individuálny výskum ľudového rybárstva (J. Mjartan) a výskum poľnohospodárskych nástrojov (J. Podolák). V rokoch 1953—55 sa vykonalo aj niekoľko regionálnych individuálnych výskumov rôznych tém, ako napr. výskum hrnčiarstva v Gemeri (E. Plicková), šindliarstva v okolí Bardejova (Št. Apáthy), papučiarstva v Súčanskej doline (J. Staňková), bardejovského košíkárstva (J. Koma), solnobanského čipkárstva (Št. Budkovič), selčianskeho varechárstva (J. Hanušin), pltnického folklóru v Liptove (M. Húska) a pod. Získaný materiál sa viac-menej uverejňoval vo forme kratších monografických prác v Slovenskom národopise. V oddelení hudobnej folkloristiky sa systematicky organizuje kolektívne aj individuálne zbieranie ľudových piesní a ľudových tancov.

Popri zbieraní a spracovávaní národopisného materiálu dôležitý bádateľský úsek tvorí oblasť dejín slovenského národopisu. Dejiny tejto vedy sú vyplnené činnosťou vynikajúcich klasikov, ktorí čakajú podnes na svoje zhodnotenie. Nakoľko okrem Horákových dejín československého národopisu⁴⁵ a okrem stručného Melicherčíkovho náčrtu dejín slovenskej folkloristiky⁴⁶ nemáme na Slovensku jedinej práce, ktorá by podávala úplnejšie zhodnotenie pokrokových úsilí v slovenskom národopise XIX. stor., v ústave sa prikróčilo v rámci daných možností k monografickému spracovaniu

⁴⁴ J. Kostuk, *Doterajšie výsledky folkloristického výskumu Ukrajincov na východnom Slovensku*. SN I (1953), 120.

⁴⁵ J. Horák, *Národopis československý, přehledný nástin*. Československá vlastivěda II, Praha 1933.

⁴⁶ A. Melicherčík, *Slovenský folklór*. Slovenská vlastivěda II, Bratislava 1943.

národopisného diela jednotlivých osobností alebo celých generácií. V tomto rámci sa pracuje na zhodnotení národopisnej činnosti Muzeálnej slovenskej spoločnosti (J. Podolák)⁴⁷ a na zhodnotení národopisného diela J. L. Holubyho (J. Mjartan).⁴⁸ Veľmi naliehavým sa stáva najmä zhodnotenie národopisného dedičstva P. J. Šafárika a generácie štúrovcov. Prikročilo sa už aj k hodnoteniu česko-slovenskej spolupráce na poli národopisu. Prvým podnetným príspevkom na tomto poli je štúdia o význame Národopisnej výstavy československej pre Slovensko od J. Mjartana.⁴⁹ So spracovávaním dejín slovenského národopisu veľmi úzko súvisia práce bibliografické. Za tento dôležitý pracovný úsek zodpovedá interný pracovník ústavu R. Žatko, ktorý pripravuje na vydanie bibliografiu slovenskej národopisnej spisby za roky 1901—1950.

Úmerne s rozvojom výskumno-vedeckých akcií rozrástla sa v posledných rokoch aj *činnosť publikačná*. Na tomto úseku významnú úlohu zohrali preklady sovietskych prác, a to z oblasti teórie a dejín národopisu aj z oblasti konkrétnych výskumov. Analýzou týchto prác učili sa naši pracovníci komplexnému štúdiu národopisných javov na základe metódy historického materializmu. Význam pre našu vedu mali nielen jednotlivé štúdie uverejňované v ústavnom časopise, ale aj samostatné publikácie, z ktorých u nás vyšli práce: *Tridsať rokov sovietskej folkloristiky* (G i p p i u s — Č i č e r o v), *Dejiny prvotnopopolnej spoločnosti* (N i k o l s k i j) a zborník prác *Rodová spoločnosť*.

Pri vydávaní prekladov sa postupovalo podľa jednotného celoštátneho plánu, aby sa nevydávali na Slovensku práce, ktoré vychádzajú v Čechách a opačne.

Dôležitou úlohou Národopisného ústavu po jeho reorganizácii bolo zabezpečiť vydávanie ústavného časopisu Slovenský národopis, ktorý začal vychádzať namiesto Národopisného zborníka roku 1953. Kým v prvých dvoch ročníkoch redakcia zápasila s nedostatkom pôvodných príspevkov, v treťom ročníku sa situácia podstatne zlepšila, čo sa prejavilo navonok vo výbere a kvalite uverejnených prác. Pristúpilo sa aj k edičnému plánu časopiseckých príspevkov, čím sa môže udávať línia časopisu. Na značnej časti uverejnených prác materiálového charakteru sa ešte stále citeľne prejavuje nastoľovanie problematiky bez dostatočnej analýzy a teoretického rozboru a neschopnosť dôjsť na základe opisovaných javov k zovšeobecňujúcim

⁴⁷ J. Podolák, *Národopisná činnosť Muzeálnej slovenskej spoločnosti*, časť I. SN I (1953).

⁴⁸ Práca bude vydaná knižne spolu s výberom národopisného diela J. L. Holubyho.

⁴⁹ Príspevok je uverejnený v tomto čísle Slovenského národopisu pod názvom *Významné jubileum československej spolupráce na poli národopisu*. (K. 60. výročiu Národopisnej výstavy československej v Prahe roku 1895).

teoretickým uzáverom. No väčšina uverejnených prác dobre reprezentuje našu vedu. Za takéto možno pokladať štúdiu o vampyrizme v slovenských ľudových poverách (J. Mjartan), príspevky o vývoji slovenského ľudového odevu v období kapitalizmu (J. Pátková, V. Nosáľová), štúdiu o rožkovianskych Cigáňoch (E. Čajánková), ako aj rozsiahlejšie porovnávacie štúdie externých prispievateľov, a to prácu *Ľudový transport v Žakarovciach* (B. G u n d a) a *Pletené stavby na západnom Slovensku* (K. C h o t e k). Metodicky sú veľmi dobre postavené práce *Ozdobené rohy na východnom Slovensku* (M. M a r k u š) a *Varechárstvo v Selci* (J. H a n u š i n). Zásadné teoretické otázky sa riešili väčšinou v prekladoch (P. I. Kušner, S. P. Astachov a V. I. Čičerov), no vyskytli sa aj práce domácich autorov, a to či už vo forme diskusných príspevkov (S. Kovačevičová) alebo vo forme podrobnejších zpráv o predbežných výsledkoch (J. Mjartan, B. Filová, J. Podolák, A. Melicherčík). Úroveň posledného ročníka časopisu zdvihli aj príspevky folkloristické (J. Komorovský, M. Húska), z ktorých vyniká najmä práca o hudobnej tvorbe pre umelecké súbory od S. Burlasovej. Cenným prameňom národopisného štúdia sa stáva aj rubrika Materiálne — archív, zapĺňaná v poslednom čase najmä J. Markovom. Problematike národopisnej práce v múzeách sa venuje rubrika Národopisná muzeológia. Možno povedať, že počiatočné redakčné nedostatky a ťažkosti sa úspešne prekonávajú, takže časopis začína veľmi dobre reprezentovať súčasný slovenský národopis doma i v zahraničí.

Popri časopise sa pracovalo v posledných rokoch veľmi intenzívne aj na príprave knižných publikácií. Hoci doteraz vyšli u nás v tomto období z pôvodných národopisných prác len *Jánošíkovská tradícia na Slovensku* (A. Melicherčík), *Slovenská ľudová pieseň zo stanoviska hudobného* (J. Kresánek) a *Slovenské ľudové piesne 2* (kolektív), do tlače boli odovzdané, alebo sa pripravujú ďalšie knižné práce či už pracovníkov Národopisného ústavu alebo Národopisnej katedry. Do konca prvého polroku 1955 boli odovzdané do tlače: *Slovenský ľudový odev v minulosti* (J. Markov), *Ľudový odev v hornom Liptove* (S. Kovačevičová), *Slovenská banícka dedina Žakarovce* (kolektív), *Slovenské ľudové piesne 3* (kolektív), *Slovenské ľudové tance 1* (kolektív), *Pastierske umenie na Slovensku* (R. Bednárik) a *Ľudový odev na Horehroní* (V. Nosáľová). Do tlače sa v tomto roku redakčne pripravujú: dva zväzky *Slovenských ľudových rozprávok* (s úvodnou štúdiou M. Kosovej), *Národopisné práce J. E. Holubyho* (s úvodnou štúdiou J. Mjartana), *Kráľ Matej Korvin v slovesnej tvorbe nášho ľudu* (J. Komorovský), *Ľudový odev v okolí Trnavy* (J. Pátková), *Jánošíkovská tradícia na Slovensku*, 2. vyd. (A. Melicherčík) a *Chrestomatia slovesného folklóru* (A. Melicherčík). Kladne treba hodnotiť znovuvydanie diela *Národné spie-*

vanky Jána Kollára, o čo sa zaslúžil E. Paulíny. Pracovníci ústavu a katedry sa zúčastnili (zväčša redakčne) aj na príprave reedícií klasických prác Dobšinského *Prostonárodné povesti slovenské* (B. Filová), *Slovenské ľudové príslovia* (A. Melicherčík) *Historické piesne* (úvod A. Melicherčíka) a publikácií z odboru ľudového umenia (*Slovenské ľudové umenie*, *Ferdiš Kostka*, *Ľudová modrotlač na Slovensku*).

Za dosiahnutie uvedených pracovných výsledkov možno ďakovať jednak porozumeniu a podpore bádateľských akcií zo strany vedenia Akadémie, jednak jednotnosti pracovného kolektívu a jeho vedeniu, no v nemalej miere aj spolupráci s inými inštitúciami. Skúsenosti ukázali, že len v spoločnom prediskutovaní skúmaných problémov a v kolektívnej zodpovednosti za plnenie úloh je záruka, že nedostatkov bude stále menej. No počítuje sa potreba organizovať vedecké diskusie na určité témy na širšom podklade, za účasti aj mimoústavných národopisných pracovníkov. O doterajšej spolupráci s inými inštitúciami až na malé výnimky sa treba vysloviť kladne. Vedenie ústavu je predovšetkým v úzkom kontakte s vedným Ústavu etnografie a folkloristiky ČSAV v Prahe. Riaditeľ Národopisného ústavu SAV (J. Mjartan) je členom vedeckej rady národopisného pracoviska ČSAV a vedúci tamojšieho etnografického oddelenia (J. Kraňák) je členom Vedeckej rady pri Národopisnom ústave SAV. Jednotnosť v plánovaní hlavných úloh zaručujú celoštátne konferencie, zvolávané obidvoma národopisnými pracoviskami. Plnenie uznesení konferencie je záväzná pre všetky národopisné pracoviská v ČSR. Vzájomnú výmenu skúseností umožňujú jednak spoločné dôležitejšie porady, jednak účasť českých pracovníkov na našich väčších výskumných akciách a našich pracovníkov na najdôležitejších výskumoch v Čechách. Správnosť takéhoto postupu sa veľmi krásne ukázala na poslednej celoštátnej konferencii národopiscov roku 1954,⁵⁰ ktorá bola nielen dôstojnou prehliadkou vykonanej práce, ale aj vzájomnou kontrolou plnenia spoločných uznesení. Národopisný ústav rozvíja spoluprácu aj s pracoviskami SAV, najmä s Historickým ústavom a s folkloristickým oddelením Ústavu hudobnej vedy. Rozvoju folkloristickej práce by veľmi prospelo organizačné zlúčenie folkloristického oddelenia s Národopisným ústavom, pretože folklór nemožno študovať bez znalostí etnografického materiálu a naopak, folklórny materiál podstatne dokresľuje etnografovi obraz o spôsobe života a kultúre ľudu.

⁵⁰ Slovenskí pracovníci predniesli na konferencii tieto referáty: *Zpráva o činnosti Národopisného ústavu za uplynulé pracovné obdobie* (J. Mjartan), *Výskumy družstevnej dediny na Slovensku* (J. Podolák), *Výskum kultúry a spôsobu života robotníckej triedy* (B. Filová), *Výskum slovenského ľudového odevu* (S. Kovačevićová), *Vývoj trnavského ľudového odevu v období kapitalizmu* (J. Pátková), *Ľudový odev na Horehroní* (V. Nosáľová), *Výskum Cigánov* (E. Čajánková).

Z mimoakademických inštitúcií sa rozvíja najúspešnejšie spolupráca so Sväzom slovenských múzeí, ktorého predseda (M. Markuš) je členom Vedeckej rady pri Národopisnom ústave SAV. Múzeá sú zdrojom ideologickej a kultúrnej výchovy nášho ľudu. Preto ústav úzko spolupracuje s etnografickými oddeleniami našich múzeí, zásadnými teoretickými pokynmi pomáha pri inštaláciách národopisných exponátov, pozýva muzejných pracovníkov na svoje terénne výskumy, pomáha zbierať materiál pre nové múzeá (výskum na Orave), posielala svojich zástupcov na schôdzky Muzeálnej rady a rozvádza muzeologické problémy v osobitnej rubrike svojho časopisu. Osobitnú kapitolu na poli spolupráce tvorí vzťah medzi národopisným pracoviskom SAV a Národopisnou katedrou FFUK. Spolupráca medzi týmito dvoma najdôležitejšími národopisnými inštitúciami na Slovensku bola v období posledných troch rokov dosť zlá, čo, pravda, bolo na úkor zdravého vývoja našej vedy. V poslednom roku sa pomer týchto pracovísk zlepšil. Kladne treba hodnotiť najmä výskumné akcie Vedeckého krúžku študentov folkloristiky (pod vedením A. Melicherčika), ktoré tvoria súčasť pracovného plánu Národopisného ústavu SAV. Po utvorení SAV začala sa rozvíjať aj spolupráca ústavu so sesterskými inštitúciami ľudovodemokratických krajín. V posledných troch rokoch navštívili naše národopisné pracoviská vynikajúci zahraniční národopisní pracovníci, a to zo Sovietskeho sväzu P. I. Kušner a V. I. Čičerov, z Maďarskej ľudovej republiky B. Gunda a Gy. Ortutay a z Bulharskej ľudovej republiky M. Veleva. V rámci medzinárodných kultúrnych dohôd bolo umožnené aj našim národopisným pracovníkom absolvovať doteraz tri zahraničné cesty: šesťtýždňovú študijnú cestu v Maďarskej ľudovej republike vykonal roku 1954 J. Podolák, krátkodobú informatívnu cestu v NDR absolvoval roku 1955 J. Mjartan a mesačnú študijnú cestu v Bulharskej ľudovej republike roku 1955 E. Čajánková.

Výchova vedeckých kádrov v Národopisnom ústave sa rozvíja jednak vo forme systematického ideologického a odborného školenia, jednak sústavnými diskusiami o spracovávaných témach. Vážnym nedostatkom na tomto poli je, že ústav nemá podnes ani jedného interného alebo externého aspiranta, čo rozhodne treba napraviť. Zodpovedná úloha vo zvyšovaní odbornej úrovne národopisného bádania pripadá Národopisnej katedre FFUK, ktorá sa stará o výchovu vedeckého dorastu. Táto katedra vychovala slovenskému národopisu už doteraz niekoľko absolventov, ktorí tvoria väčšiu časť výskumno-vedeckého kolektívu Národopisného ústavu SAV. Niektorí z nich zastávajú významné vedecko-organizačné funkcie v ústave a samostatne pracujú na pridelených témach. Kladne treba hodnotiť aj veľký záujem študentov o výskumné akcie ústavu, ich účasť na týchto akciách, ako aj zorganizovanie spomenutého výskumu folklóru gemerských

baníkov, na čom má zásluhu A. Melicherčík. No napriek uvedeným kladom treba konštatovať, že študenti odchádzajú z univerzity s nedostatočnou odbornou prípravou pre vedeckú prácu, či už pokiaľ ide o terénnu prax alebo o odborné znalosti materiálu, ako aj o schopnosť samostatne hľadať a riešiť vedecké problémy. V záujme odstránenia tohto neutešeného stavu treba vykonať niektoré organizačné opatrenia. Predovšetkým treba dobudovať samostatnú Národopisnú katedru so subkatedrami etnografie a folkloristiky. Učebné osnovy pozmeniť v tom zmysle, aby prvé dva ročníky mali spoločný odborný učebný základ, kým vo vyšších ročníkoch by sa poskytli možnosti špecializácie na etnografiu alebo folkloristiku. Vytvorenie úplne samostatného študijného predmetu z folkloristiky by bolo nateraz predčasné. Učebné osnovy treba doplniť špeciálnymi prednáškami z etnografie, v súvislosti s tým treba prizvať aj ďalších prednášateľov. Ďalej doplniť učebné osnovy prednáškami z folkloristiky. Pri zápise na univerzitu treba študentov usmerňovať na kombinovanie národopisu ako hlavného predmetu s históriou, archeológiou, archívniectvom a s dejinami výtvarného umenia (pre etnografov), alebo so slovenčinou, hudobnou vedou a estetikou (pre folkloristov). Nakoniec sa treba postarať, aby študenti dostali aspoň základné znalosti z tých cudzích jazykov (najmä z latinčiny a nemčiny), ktoré budú v národopise ako historickej disciplíne nevyhnutne potrebovať. V rámci možností treba zvýšiť kvótu študentov národopisu, aby sa aspoň čiastočne nahradil nedostatok odborných pracovníkov v ústredných inštitúciách a múzeách (kde napr. na celom Slovensku pracujú len štyria muzejníci s odbornou kvalifikáciou národopisu). Bez zaistenia uvedených predpokladov nebude môcť Národopisná katedra dostatočne plniť potreby súčasnej národopisnej vedy.

Napriek dosiahnutým potešiteľným výsledkom prejavujú sa v práci Národopisného ústavu ešte stále chyby a nedostatky. Veľmi neutešený je napr. stav v oblasti bádania slovesného folklóru, ktorý úsek ešte stále nie je obsadený interným pracovníkom. Personálne treba dobudovať aj oddelenie duchovnej kultúry a spoločenských vzťahov, stále naliehavším sa stáva zorganizovanie systematického kolektívneho výskumu ľudového stavitel'stva (samozrejme v spolupráci s ostatnými zainteresovanými inštitúciami). Neprebádaná je aj oblasť ľudového umenia. Na širšom základe treba dobudovať aj vedecko-dokumentačné oddelenie ústavu. Veľmi nutným sa ukazuje riešenie otázky vzniku slovenskej národnosti, ako aj vzniku a vývoja národa v období kapitalizmu. Väčšina uvedených nedostatkov vyplýva z nedostatku odborných pracovníkov. No doterajšie výsledky v budovaní Národopisného ústavu poskytujú reálnu záruku, že v najbližších rokoch sa uvedené nedostatky postupne odstránia.

Konečným cieľom všetkých snažení na poli národopisného bádania je

pomoc pri budovaní socialistickej vlasti. Národopis ako dôsledne historická disciplína pomáha svojimi výsledkami odkrývať zákonitosti historického vývoja spoločnosti. Historická veda nám neposkytne úplný obraz o spôsobe života a kultúre nášho ľudu, dokiaľ sa nebude môcť spoľahlivo oprieť o národopisné práce, ktoré ukážu, ako náš pracujúci človek v minulosti býval, ako sa obliekal, akými pomôckami pracoval, aké boli jeho rodinné a spoločenské vzťahy, aká bola jeho ideológia. Národopisná veda odkrývaním progresívnych javov kultúrneho dedičstva nášho ľudu poskytuje cenný materiál súborom ľudovej umeleckej tvorivosti, ľudovej umeleckej výrobe, súčasnému výtvarnému umeniu a architektúre, čím napomáha zdravý rozvoj novej kultúry, formou národnej a obsahom socialistickej. Uplynulé desaťročné obdobie nám poskytuje vcelku uspokojivé výsledky v budovaní slovenskej národopisnej vedy na pokrokovom dedičstve Šafárika, Kollára, Štúra, Dobšinského a Kmeťa. Keď sa bude slovenský národopis ako veda o ľude aj naďalej rozvíjať v duchu tohto pokrokového dedičstva, najlepšie pomôže potrebám slovenského ľudu i socialistickej vlasti.

ДЕСЯТЬ ЛЕТ СЛОВАЦКОЙ ЭТНОГРАФИИ (1945—1955)

Ян Подолак

Резюме

Этнография как наука возникла в Словакии в первой половине XIX века. В это время возникли у нас замечательные труды словацких и славянских этнографических классиков П. И. Шафарика и Я. Коллара. Большую ценность представляют собой также труды последующей генерации этнографов а именно Л. Штура, И. Франциши, П. Добшинского, С. Ройса, А. Затурецкого и других. В конце XIX века ведущую роль в этнографической исследовательской деятельности играла группа коллекционеров основоположника Музейного словацкого общества А. Кмеťa, в которую входили прежде всего И. Л. Голуби, А. Галаша, Кр. Хорват, П. Сохань и другие. Этнографическое исследование в Словакии в XIX веке сыграло прогрессивную роль в национальной словацкой истории. Результаты этой деятельности представляли мощное оружие в борьбе против национального гнета и сегодня можно на них строить в современном этнографическом исследовании.

В первой половине XX века этнографическая деятельность в Словакии в общем приостановилась. Достижением можно считать основание Этнографического сборника Матицы словацкой в 1939 году, который был первым специальным этнографическим журналом в Словакии. Можно сказать, что 1945 год нашел словацкую этнографическую науку в плохой ситуации так со стороны организационной, как и с методической. В Словакии не было в это время ни одного этнографического учреждения. В 1946 году были положены основы развития этнографической деятельности образованием Этнографического института Словацкой академии наук в Братиславе. В 1947 году была создана кафедра этнографии Словацкого университета в Братиславе, где начались лекции одного доцента этнографии (доцент д-р Рудольф Беднарик) и одного доцента фольклористики (доцент д-р Андрей Мелихерчик). Приливом молодых кадров постепенно рос коллектив Этнографического института Академии, который мог уже справиться с научно-исследовательскими задачами. К решению научных проблем коллектив института готовился в течение двух лет продолжающимися дискуссиями (1950-1951), в которых работники избавлялись влияния неправильных теорий старых буржуазных этнографов.

ческих школ. В старших трудах проявлялись главным образом влияния позитивистического метода и функционально-структурального метода. Но начиная с отмеченного периода применяется в словацком этнографическом исследовании метод принципиального историзма.

Этнографический институт Словацкой академии наук стал настоящим центром словацкой этнографической деятельности, главным образом с 1952 года, когда коллектив достиг под руководством директора Яна Мьяртана значительные результаты в своих крупных научно-исследовательских мероприятиях. Главной задачей института является изучение народной культуры и образа жизни в современной словацкой деревне (ответственный руководитель д-р Ян Подолак). В связи с этой задачей изучаются уже с 1952 года три этнографические области, в средней, восточной и западной Словакии. Исследование проводит 15-20 членный коллектив научных работников и художников, состоящий из работников института и из работников университета и музеев. Приобретенный материал будет издаваться в форме крупных историко-этнографических монографий изучаемых областей.

Труды обрабатываются коллективно таким способом, что каждая более важная тематическая часть обрабатывается в форме отдельной главы одним работником института (напр. сельское хозяйство, народное жилище, народная одежда, семейные и общественные отношения, пища, словесный фольклор, музыкальный фольклор, изобразительное искусство народа и др.). Изучение первой области будет окончено в 1956 году в средней Словакии в верхнем Погронье (край Банска Быстрица). Тогда будет подготовлена для печати монография этой области. Постепенно разработаются и остальные области всей Словакии. Эти территориальные монографии образуют фундамент для синтетической разработки и издания труда о народной культуре в Словакии. Второй главной задачей института является изучение жизни и культуры рабочего класса в Словакии (ответственный руководитель д-р Божена Филова-Барабашова). Эту задачу решает также 15 членный коллектив. Систематическое исследование проводится с 1953 года.

Первым объектом было старое крестьянско-горняцкое село Жакаровце в Спише (край Кошице). Материал из этой деревни был обработан также в крупной коллективной монографии и под заглавием Горняцкая деревня отдан в печать в начале 1955 года (труд состоит из 1250 рукописных листов и 300 иллюстраций). Продолжением этой исследовательской работы является исследование горняцкой области в Гемере. Дальнейшей задачей Этнографического института является изучение словацкой национальной одежды (ответственный руководитель д-р Соня Ковачевичова). Территория Словакии представляет собой очень благоприятную область для этнографического исследования вообще и для изучения народного искусства и разнообразных традиционных форм национальной одежды в особенности. Имеется в плане обработка примерно тридцати наиболее выразительных областей в Словакии. Собранный материал будет издан в форме областных монографий национальной одежды. В настоящее время проводится обработка 15 областей. До 1955 года были окончены три монографии национальной одежды (каждая состоит из 250 листов рукописи и 200 иллюстраций): Словацкая национальная одежда в прошлом (от д-р Й. Маркова), Национальная одежда в верхнем Липтове (от д-р С. Ковачевичовой) и Национальная одежда в Гельпе (от В. Носалевой). Уже в 1953 году был составлен перспективный план изучения национальной одежды на 10 лет, который систематически выполняется.

Дальнейшей важной задачей является изучение словацкого фольклора. Отдел музыкальной фольклористики проводит систематическое исследование музыкального фольклора (ответственный руководитель д-р Франтишек Полоцек). Было собрано несколько тысяч народных песен, множество народных танцев и других проявлений фольклора. Избранные песни постоянно издаются в крупных собраниях песен. До сих пор были изданы первые два тома труда Словацкие народные песни, с 900 народными песнями. Печатается третий том с тысячей песнями. Планом этого отдела является издание богатства песенного словацкого народа примерно в 20 томах.

Также начинают издаваться собранные словацкие народные танцы. В отделе словесного фольклора производится исследование горняцкого фольклора (доцент д-р А. Мелихерчик) и издаются словацкие народные сказки (д-р М. Косова). В настоящее время уже подготовлены в печать первые два тома труда Словацкие народные сказки.

Так как на территории Словакии живут и другие национальности, работники института занимаются также исследованием несловацких этнических групп. Уже три

года с успехом проводится исследование жизни цыган (ответственный руководитель Э. Чаянкова), исследование венгерского этноса (ответственный руководитель д-р Ян Мьяртан) и исследование украинского этноса (д-р Ян Мьяртан). Материал этих исследований будет издан в особых сборниках. Кроме упоминаемых трудов Этнографический институт издает ежеквартально журнал Словацкая этнография, в котором публикуются части подготовляемых трудов, мелкие студии из современной проблематики этнографического исследования и известия о этнографической деятельности в Словакии и за границами.

ZEHN JAHRE SLOWAKISCHER ETHNOGRAPHIE

(1945—1955)

Ján Podolák

Zusammenfassung

Die Entstehung der Ethnographie als Wissenschaft wird in der Slowakei in die erste Hälfte des 19. Jahrh. versetzt. Zu dieser Zeit entstanden bei uns hervorragende Werke slowakischer und slawischer Ethnographen, der Klassiker P. J. Šafárik und J. Kollár. Von dauerndem Wert sind auch die Arbeiten der folgenden ethnographischen Generation, die von L. Štúr, J. Francisci, P. Dobšinský, S. Reusz, A. Záthurecký und anderen repräsentiert wurde. Am Ende des 19. Jahrh. wurde in der ethnographischen Forschung in der Slowakei von der Sammlergruppe des Begründers der Slowakischen Musealgesellschaft A. Kmeť, in welche besonders J. L. Holuby, A. Halaša, K. Chorvát, u. a. m. gehörten, eine führende Rolle gespielt. Die ethnographische Forschung spielte im 19. Jahrh. in der Slowakei im allgemeinen eine fortschrittliche Rolle in der Geschichte des slowakischen Volkes. Die Ergebnisse dieser Tätigkeit bildeten eine wertvolle Waffe im Kampfe gegen die nationale Unterdrückung und man kann in der heutigen ethnographischen Forschung daran anknüpfen.

In der ersten Hälfte des 20. Jahrh. ist die ethnographische Tätigkeit in der Slowakei im allgemeinen etwas gesunken. Ein verdienstvolles Werk war die Gründung des Ethnographischen Almanachs der Matica slovenská im Jahre 1939, der die erste Fachzeitschrift in der Slowakei gewesen ist. Das Jahr 1945 fand die slowakische Ethnographie in einer unerfreulichen Lage sowohl hinsichtlich Organisation, als auch Methodologie. Das Jahr 1946 bot der ethnographischen Tätigkeit Möglichkeiten durch die Gründung des Ethnographischen Instituts der Slowakischen Akademie der Wissenschaften in Bratislava. Im Jahre 1947 wurde auch die Katheder für Volkskunde an der Slowakischen Universität in Bratislava gebildet, an welcher auch regelmässige Vorträge des einzigen Dozenten für Volkskunde (Doz. Dr. Rudolf Bednárík) und des einzigen Dozenten für Folkloristik (Doz. Dr. Andrej Melicherčík) begannen. Durch Zufluss junger Kader wuchs das Kollektiv der Ethnographischen Institut der Akademie, der imstande war, weitere wissenschaftliche Forschungen zu unternehmen. Zur Losung wissenschaftlicher Probleme bereitete sich das Kollektiv durch regelmässige, zwei Jahre dauernde (1950—1951) wissenschaftliche Diskussionen vor, in welchen sich die Mitarbeiter vom Einfluss der Fehltheorien alter bürgerlichen ethnographischen Schulen freimachten. In älteren Arbeiten erschienen besonders Einflüsse der positivistischen Methode und der funktionistische-strukturalen Methode. Seit der erwähnten Zeit wird jedoch in der slowakischen ethnographischen Forschung die Methode des konsenquenten Historismus benutzt.

Aus dem Ethnographischen Institut der Slowakischen Akademie der Wissenschaften

ten wurde ein tatsächliches Zentrum der slowakischen ethnographischen Tätigkeit, besonders seit dem Jahre 1952, seit das Arbeitskollektiv dieses Instituts unter der Leitung seines Direktors Dr. Ján Mjartan bemerkenswerte Ergebnisse seiner weitreichenden forschungswissenschaftlichen Unternehmungen erreichte. Die Hauptaufgabe des Instituts ist das Studium der Volkskultur und der Lebensweise am heutigen slowakischen Dorfe (verantwortl. Leiter Dr. Ján Podolák). Im Rahmen dieser Aufgabe werden schon seit 1952 drei ethnographische Gebiete erforscht, u. zw. in der Mittel-, Ost- und Westslowakei. An dieser Forschung nehmen 15—20 gliedrige Forschergruppen von Wissenschaftlern und Künstlern teil, die einerseits aus Mitgliedern der Hochschulen und Museen bestehen. Das gewonnene Material wird in Form von umfassenden historisch-ethnographischen Monographien der erforschten Gebiete veröffentlicht.

Die Werke werden kollektiv bearbeitet, und zwar derart, dass jeder thematisch wichtiger Abschnitt als selbständiges Kapitel je einem Mitglied des Instituts zugeteilt wird (z. B. Landwirtschaft, Volkspoesie, Musikfolklor, bildende Volkskunst u. a. m.). Das Studium des ersten Gebietes wird in 1956 in der Mittelslowakei, am oberen Hron (Bezirk Banská Bystrica) beendet und die Monographie dieses Gebietes vorbereitet. Nacheinander werden auch die übrigen Gebiete der gesamten Slowakei bearbeitet. Diese territoriale Monographien werden die Grundlage für eine spätere synthetische Bearbeitung und Herausgabe eines Gesamtwerkes über die Volkskultur in der Slowakei bilden.

Die zweite Hauptaufgabe des Instituts beruht im Studium der Lebensweise und Kultur der Arbeiterklasse in der Slowakei (verantwortl. Leiterin Dr. Božena Filová). Auch an dieser Arbeit ist derselbe, aus 15—20 Mitgliedern bestehende Forscherkollektiv beteiligt. Die systematische Forschung dauert seit 1953. Das erste Forschungsobjekt war das Bauern- und Bergarbeiterdorf Žakarovce in der Zips. Das Material aus diesem Dorfe wurde ebenfalls in einer umfangreichen Monographie unter dem Titel Ein Bergarbeiterdorf zu Beginn des Jahres 1955 in den Druck gegeben (das Werk hat 1250 Manuskriptseiten und 300 Abbildungen). Diese Forschungsaktion wird fortgesetzt mit den Forschungen im Berwerkgebiet in der Gemer. Eine weitere Aufgabe des Ethnographischen Instituts ist das Studium der slowakischen Volkstracht (verantwortl. Leiterin Dr. Sonja Kovačević). Das Gebiet der Slowakei bietet ein sehr dankbares Feld für die ethnographische Forschung überhaupt, namentlich jedoch für das Studium der Volkskunst und verschiedener traditionellen Formen der Volkstracht. Vorläufig ist es geplant, ungefähr dreissig ausdrucksvolle Trachtengebiete zu bearbeiten. Das gewonnene Material wird in Form von Trachtenmonographien der einzelnen Gebiete herausgegeben werden. Zur Zeit werden bereits 15 Gebiete bearbeitet. Bis 1955 wurden drei Volkstrachtsmonographien bearbeitet und in Druck gegeben (jede umfasst 250 Manuskriptseiten und 200 Seiten Abbildungen), Die slowakische Volksstracht in der Vergangenheit (von Dr. J. Markov), Die Volkstracht im oberen Liptov (von Dr. S. Kovačević) und Die Volkstracht von Hel'pa (von Viera Nosál). Bereits in 1953 wurde für das Studium der Trachten ein Perspektivplan auf 10 Jahre ausgearbeitet, das bisher systematisch gefüllt wird.

Eine weitere wichtige Aufgabe bildet das Studium des slowakischen Folklores. Von der Abteilung für Musikfolkloristik werden systematische Forschungen des Musikfolklores durchgeführt (verantwortl. Leiter Dr. František Poloczek). Bisher wurden einige Tausende Volkslieder, eine Menge Volkstänze und andere Folklorobjekte gesammelt. Die Liederauswahl wird in umfassenden Liedersammlungen fortlaufend veröffentlicht. Bisher wurden die zwei ersten Bände des Werkes Slowakische Volkslieder, die insgesamt 900 Volkslieder enthalten, herausgegeben. Der dritte Band mit 1000 Liedern ist

in Druck. Die Abteilung hat die Veröffentlichung des Liederreichtums des slowakischen Volkes ungefähr 20 Bänden dieser Edition im Plane.

Die gesammelten slowakischen Volkstänze werden ebenfalls herausgegeben. In der Abteilung für Volkspoesie wird die Forschung des Bergarbeiterfolklore durchgeföhrt (verantw. Leiter Doz. Dr. Andrej Melicherčik), weiter werden hier slowakische Volksmärchen herausgegeben (Dr. Mária Koso). Zur Zeit sind die ersten zwei Bände der Slowakischen Volksmärchen für den Druck bereit.

Nachdem in der Slowakei auch nationale Minderheiten leben, arbeiten die Mitglieder des Instituts auch an der Forschung der nichtslowakischen ethnischen Gruppen. Bisher wird schon währen drei Jahren eine erfolgreiche Forschung auf dem Gebiete der Lebensweise der Zigeuner (verantw. Leiterin Emília Čajánek), weiter die Erforschung des ungarischen Ethnikums (verantw. Leiter Dr. Ján Mjartan) und die Forschung auf dem Gebiet des ukrainischen Ethnikums (Dr. Ján Mjartan) durchgeföhrt. Das Material dieser Forschungen wird in besonderen Bänden herausgegeben. Im Rahmen der Publikationstätigkeit des Ethnographischen Instituts erscheint ausserdem vierteljährlich die Zeitschrift Slovenský národopis (Slowakische Ethnographie), die Ausschnitte aus vorbereiteten Werken, kurze Studien der aktuellen Problematik der ethnographischen Forschung und Berichte über die Fachtätigkeit in der Slowakei und anderwärts herausbringt.

JÁN MJARTAN

JUBILEUM ČESKO-SLOVENSKEJ SPOLUPRÁCE V NÁRODOPISE

(Spomienka na šesťdesiate výročie Národopisnej výstavy československej v Prahe roku 1895)

Národopisná výstava československá v Prahe roku 1895 je dôležitým medzníkom vo vývine tak českého, ako aj slovenského národopisu. Ponajprv preto, že sa tu prvý raz ukázala ľudová kultúra v celej šírke, že sa ďalej pokročilo od doterajšieho vystavovania ľudového kroja a predmetov ľudového výtvarného umenia (väčšinou výšiviek a čipiek) a vystavili sa aj predmety ľudovej práce, ukážky ľudového bývania, ba aj doklady duchovnej kultúry ľudu. Pravda, je celkom prirodzené a vyplýva to ostatne aj zo samej povahy našej ľudovej kultúry, že pritom výtvarná časť prevládala. Ďalší význam výstavy je v tom, že dala podnet na založenie Národopisnej spoločnosti československej, kde sa sústredil bádateľský národopisný ruch do konca prvej svetovej vojny a kde sa pripravovala československá ná-